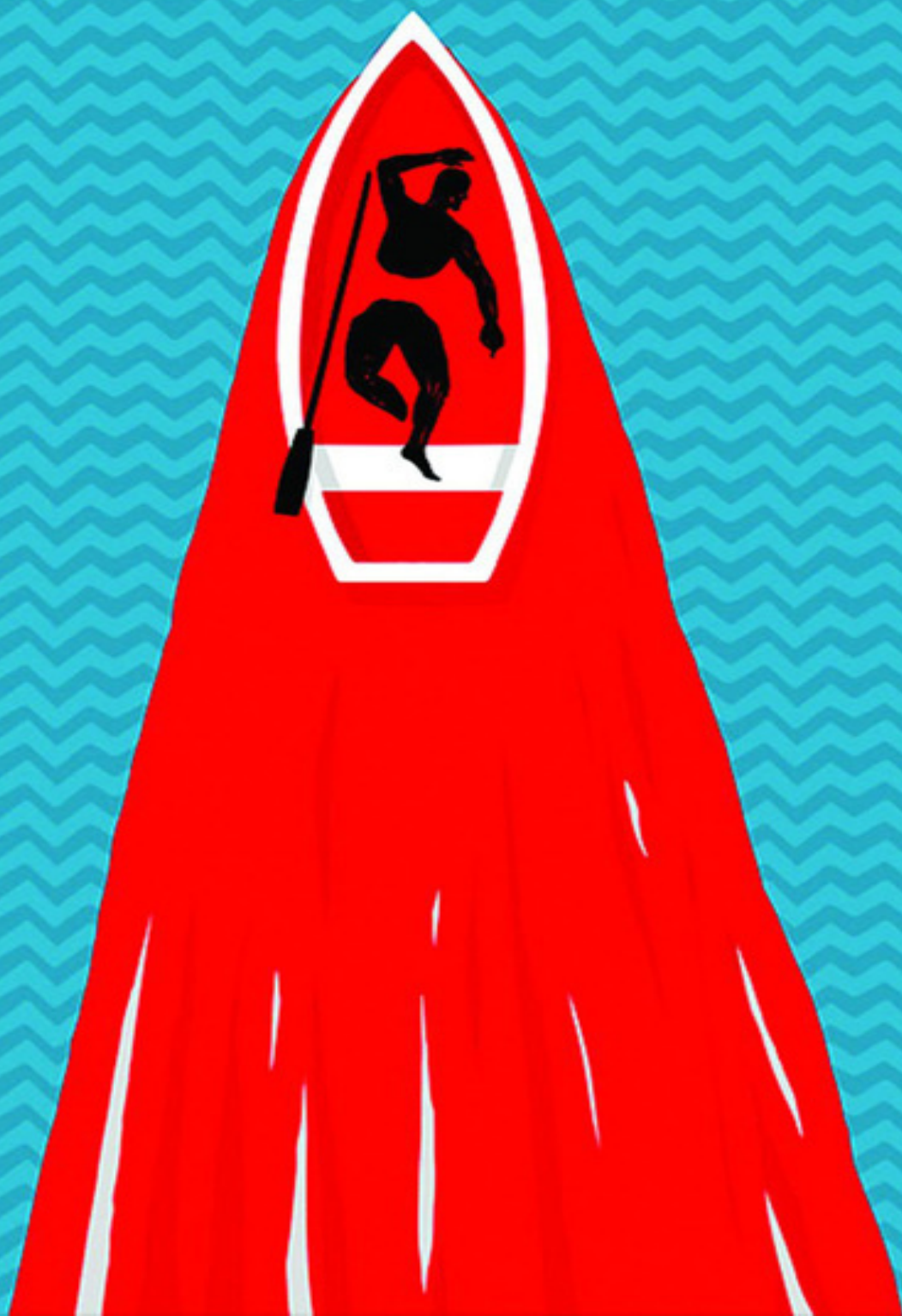

ПАТРИЦІЯ ГАЙСМІТ

ТАЛАНОВИТИЙ МІСТЕР РІПЛІ

Патриція Гайсміт
Талановитий містер Ріплі

© Diogenes Verlag AG Zürich, 1993

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2016

Відгуки про Патрицію Гайсміт та її серію романів про Тома Ріплі

Том Ріплі – один із найцікавіших персонажів світової літератури.

Ентоні Мінґелла

Зачаровує... Такий роман не ризикнеш порадити лякливим чи вразливим читачам.

Washington Post Book World

Неперевершеність образу Тома Ріплі, створеного Патрицією Гайсміт, полягає у тому, що авторці вдалося в одному образі американського мрійника гармонійно поєднати відвагу й диявольські таланти, примушуючи нас стати на його бік навіть тоді, коли він робиться ще більшим соціопатом, ніж такий відомий шахрай, як Гетсбі.

Френк Річ. New York Times Magazine

Один із найлихіших та водночас навдивовижу привабливих персонажів, які коли-небудь з'являвся у детективній літературі... Молодий харизматичний американець виявляється холоднокривним убивцею. Уже вкотре винятковий талант Патриції Гайсміт допоміг їй створити образ, який бентежить уяву читачів.

Марк Гарріс. Entertainment Weekly

У це важко повірити, але Патриція Гайсміт змушує нас самих шукати логічне пояснення діянням Тома Ріплі.

Daily Telegraph (UK)

[Гайсміт] змушує нас замислитись, де пролягає межа між здоровим глуздом і божевільям, між дозволеним і неприпустимим, спонукаючи стати на бік її підступного персонажа.

Мічіко Какутані. New York Times

[Том Ріплі] чи не найжахливіший серед усіх відомих нам вигаданих злочинців.

Newsday

Історія відлюдька в стилі Рабле та Свіфта.

Джойс Керол Оутс. New York Review of Books

Ніхто не здатен так майстерно, як Патриція Гайсміт, показати всі загрози, що чигають на нас у, здавалося б, цілком знайомому оточенні.

Time

Убивство, описане Патрицією Гайсміт, здається чимось таким же буденним, як подряпане крило автомобіля або напад нудоти. Неодноразово одержували схвальні відгуки притаманне авторці применшення драматизму... та нічим не примітні, однак детальні описи повсякденного життя і роздумів створених нею психопатів. Усе це, без сумніву, перетворює злочини на цілком пересічне явище, яке затягує читачів до відразливих фантазій її персонажів.

Роберт Товерс. New York Review of Books

Талановитий містер Ріплі

1

Том озирнувся і побачив чоловіка, який виходив із «Зеленої клітки» і йшов у його напрямку. Том пришвидшив крок. Жодних сумнівів – він переслідував саме його. Том помітив чоловіка ще п'ять хвилин тому, коли той сидів за сусіднім столиком й обережно зиркав на нього, ніби не був цілком певен, але майже не сумнівався. Але Тому він здався досить упевненим, тож він похапцем докінчив свою випивку, розплатився і вийшов.

На розі Том пригнувся і швиденько рушив П'ятою авеню. Там був бар «У Рауля». Чи варто ризикнути та зазирнути ще й туди? Випробувати долю і все таке? А може, краще не зупинятися, дійти до Парк-авеню і спробувати втратити свого переслідувача, минувши кілька темних завулків? Але він зайшов до «Рауля».

Поки прямував до вільного стільця біля барної стійки, мимовільно озирався навколо, вишукуючи когось зі знайомих. Побачив кремезного чоловіка з рудим волоссям, чиє ім'я постійно забував, – він сидів за столиком з молодого блондинкою. Рудоволосий помахав йому, і рука Тома сама по собі теж здійнялася в повітря. Він закинув одну ногу за перекладину високого стільця і напружено дивився на двері, хоча й намагався напустити на себе байдужий вигляд.

– Джин з тоніком, будь ласка, – сказав він бармену.

Невже це той чоловік, якого послали по його душу? Це він, чи не він, чи, може, таки він? Але він аж ніяк не був схожий на копа чи детектива. Він радше скидався на якогось бізнесмена, чийогось батька – гарно одягнений, при тілі, з сивиною на скронях – геть не зрозуміло, ким він міг бути насправді. Невже саме такому доручили цю роботу – щоб він спершу завів із ним у барі дружню бесіду, а тоді – *гон!* – і ось він уже кладе йому на плече свою руку, а другою показує посвідчення і каже: «*Томе Рінлі, вас заарештовано*». Том не відводив погляду від дверей.

Ось він зайшов. Роззирнувся навколо, побачив Тома й одразу ж відвів очі. Зняв солом'яного капелюха й примостився по інший бік барної стійки.

Господи, чого йому треба? Він точно не схожий на збоченця. Ця думка промайнула вдруге, і зараз його виснажений мозок таки намацав і видобув зі своїх закутків те слово, наче саме слово могло його захистити, але краще вже хай він буде збоченцем, аніж копом. Збоченцю він може ввічливо сказати: «Ні, дякую», посміхнутися і піти своєю дорогою. Том засовався на стільці, намагаючись заспокоїтись.

Том побачив, як чоловік махнув бармену, аби той трохи зачекав, і підійшов до нього. Ось і все. Том заціпенів і не зводив із нього погляду. Вони не дадуть тобі більше десяти років, подумав про себе. Ну, може, п'ятнадцять, але в хорошій в'язниці... Тієї миті, коли чоловік розтулив рота, аби щось сказати, Тома пронизав раптовий біль розпачливого й гіркого розкаяння.

– Перепрошую, це ви Том Ріплі?

– Так.

– Мене звати Герберт Грінліф. Я батько Річарда Грінліфа. – Вираз його обличчя збивав Тома з пантелику значно більше, ніж якби він цілився в нього пістолетом. Він по-дружньому посміхався і дивився на Тома з надією. – Ви друг Річарда, чи не так?

У Тома в голові виринули якісь нечіткі спогади. Дікі Грінліф. Високий блондин. У нього водилися гроші. Том пригадав його.

– А, так. Дікі Грінліф. Так.

– Отже, ви знайомі з Чарльзом та Мартою Шріверами. Це вони розповіли мені про вас і сказали, що ви... ем... Може, ми сядемо за столик?

– Звичайно, – люб'язно погодився Том і взяв свою випивку. Пройшов за чоловіком до вільного столика в дальньому кінці невеликого приміщення. «Відстрочення вироку, – подумав він. – Свобода! Ніхто не збирався мене заарештовувати». Тут якась інша справа. Та й що б це не було, мова не йшла про велику крадіжку,

підробку документів чи як там воно ще називається. Може, Річард потрапив у якусь скруту? Чи, може, містер Грінліф потребував його допомоги або поради. Том же добре знав, що сказати такому батькові, як містер Грінліф.

– Я дещо сумнівався, чи ви точно Том Ріплі, – сказав містер Грінліф. – Гадаю, я бачив вас лишень одного разу. Ви приходили до нас у гості разом із Річардом, правда ж?

– Здається, так.

– Шрівери описали мені вас. Ми всі намагалися знайти вас, адже Шрівери хотіли, щоб ми зустрілися у їхньому домі. Хтось сказав їм, що ви час від часу навідуєтесь до «Зеленої клітки». Сьогодні я вперше вийшов на пошуки, тож, мабуть, мені дуже пощастило одразу на вас натрапити. – Він посміхнувся. – Минулого тижня я написав вам листа, але ви напевне його не отримали.

– Ні, не отримав. – Марк не передавав йому пошти, подумав Том. Та щоб йому. Може, десь там був і чек від тітоньки Дотті. – Десь тиждень тому я переїхав, – додав він.

– Ага, то ось у чому річ. Насправді, я багато не писав у своєму листі. Тільки зазначив, що хотів би зустрітися з вами й перекинутись кількома словами. Шрівери думали, що ви добре знали Річарда.

– Я пам'ятаю його, так.

– Але зараз ви з ним не листуєтесь? – Чоловік здавався розчарованим.

– Ні. Я вже кілька років не бачив Дікі.

– Ось уже два роки, як він у Європі. Шрівери дуже гарної думки про вас і припустили, що ви могли б вплинути на Річарда, якби написали йому. Я хочу, щоб він повернувся додому. У нього тут є обов'язки... Але поки що він пропускає повз вуха все, що я та його мати говоримо йому.

Том вельми здивувався.

– Що саме Шрівери розповідали про мене?

– Вони казали – гадаю, вони трохи перебільшили, – що ви з Річардом були близькими друзями. Тому вони й були впевнені, що

ви з ним листуєтесь. Бачте, я майже не знаю друзів Річарда... – Він глянув на склянку Тома, ніби хотів бодай запропонувати йому щось випити, але Томова склянка була майже повна.

Том пригадав, як колись разом із Дікі Грінліфом був на коктейльній вечірці в Шріверів. Напевне Грінліфи більше товаришували з ними, ніж він сам, і з цього усе й почалося, адже Том бачився зі Шріверами лише кілька разів. А під час їхньої останньої зустрічі, подумав Том, він допоміг Чарлі Шріверу впорядкувати його податкову декларацію. Чарлі був режисером на телебаченні й геть заплутався у своїх додаткових заробітках. Чарлі вважав Тома генієм, адже він зумів так підтасувати всі цифри, що сума вийшла меншою, ніж у самого Чарлі, і до того ж усе виглядало цілком законно. Можливо, саме тому Чарлі так гарно відгукувався про Тома й порекомендував його містеру Грінліфу. Під враженням того вечора Чарлі міг сказати містеру Грінліфу, що Том був розумним та поміркованим, сумлінним та чесним і завжди готовим прийти на допомогу. Однак він трохи помилявся.

– Підозрюю, що ви не знаєте інших близьких друзів Річарда, які б могли якось вплинути на нього? – жалібно запитав містер Грінліф.

Том подумав про Бадді Ланкенау, але не хотів уплутувати його в таку справу.

– Боюсь, що ні, – відказав Том, хитаючи головою. – А чому Річард не хоче повертатися додому?

– Він каже, що йому краще жити там. Але його мати серйозно занедужала... Утім, це сімейні проблеми, тож вибачте, що так набридаю. – Він ніяково провів рукою по своєму рідкому, але охайно причesanому сивому волоссю. – Він каже, що захопився малюванням. У цьому немає нічого поганого, однак у нього немає таланту до малювання. Зате він має талант до проектування кораблів, от тільки б він хотів цим займатися. – Він підвів голову, коли до нього звернувся офіціант. – Віскі «Дюарс» і содову, будь ласка. Ви будете щось замовляти?

– Ні, дякую, – сказав Том.

Містер Ґрінліф винувато глянув на нього.

– Ви перший із друзів Річарда, хто погодився мене вислухати. Усі інші думають, що я намагаюся втручатися в його життя.

Том міг зрозуміти їхню позицію.

– Мені б хотілося допомогти, – ввічливо відповів Том.

Тепер він пригадав, що гроші Дікі приносила суднобудівна компанія. Невеличкі вітрильники. Без сумніву, батько хотів, щоб він повернувся додому й узяв на себе сімейний бізнес. Том знічев'я посміхнувся містеру Ґрінліфу й спорожнив свою склянку. Він засовався на стільці, уже готовий попрощатися, але розчарування його співрозмовника можна було відчутися на дотик.

– А де він живе в Європі? – запитав Том, хоча самому було начхати, де він там живе.

– У містечку Монджибелло, на південь від Неаполя. Він каже, що там навіть немає бібліотеки. Здебільшого він або плаває під вітрилами, або малює. Він придбав там будинок. Річард сам заробляє – небагато, але, вочевидь, на життя в Італії вистачає. Ну, в кожного свої смаки, але я у тому містечку не бачу нічого привабливого. – Містер Ґрінліф бадьоро посміхнувся. – Чи можу я пригостити вас, містере Ріплі? – додав він, коли офіціант приніс його віскі й содову.

Том хотів чимшвидше піти. Але його мучила думка про те, що він залишить містера Ґрінліфа наодинці зі свіжою порцією віскі.

– Дякую. Я не проти, – сказав Том і віддав офіціанту свою порожню склянку.

– Чарлі Шрівер казав, що ви працюєте у страховій компанії, – ввічливо продовжив містер Ґрінліф.

– Працював там раніше. А тепер... – Том не хотів розказувати, що працював у податковому відомстві, принаймні не зараз. – А тепер працюю у відділі бухгалтерії однієї рекламної агенції.

– Справді?

Якийсь час обидва мовчали. Очі містера Ґрінліфа прикипіли до Тома, його погляд був жалісливим, благальним. Що, у біса, він міг

відповісти? Том уже картав себе за те, що прийняв запропоновану випивку.

– До речі, а скільки Дікі років? – запитав він.

– Двадцять п'ять.

«Як і мені», – подумав Том. Напевне, Дікі чудово проводить час у Європі. Гроші, будинок, вітрильник. З якого б це дива йому захотілось повернутися додому? Образ Дікі дедалі чіткіше вимальовувався у його пам'яті: у нього була широка посмішка, світле, трохи хвилясте волосся, безтурботне й веселе обличчя. Дікі дуже пощастило. А що він сам робив у двадцять п'ять років? Перебивався з тижня на тиждень. Не мав банківського рахунку. Вперше в житті переховувався від копів. У нього був талант до математики. Чому, в біса, він не отримував за нього грошей? Том раптово збагнув, що всі його м'язи напружились, а коробка сірників у його руці стислась так, що стала майже плоскою. Йому набридла ця розмова, чорт забирай, йому страшенно набридла ця розмова. Він хотів повернутись до барної стійки й побути на самоті.

Том ковтнув зі своєї склянки.

– Я з радістю напишу Дікі, якщо ви дасте мені його адресу, – похапцем сказав він. – Думаю, він мене пригадає. Якось вихідними ми зустрілися на вечірці на Лонг-Айленді. Ми з Дікі пішли назбирати мідій, а потім усі їли їх на сніданок, – Том посміхнувся. – Декого потім нудило, тож вечірка не зовсім удалася. Я пригадую, що Дікі розказував про свої плани поїхати в Європу. Мабуть, ото він і поїхав...

– О, я пам'ятаю! – перебив його містер Грінліф. – То були останні вихідні Дікі вдома. Він розказував мені про ті мідії. – І він голосно засміявся.

– А ще я кілька разів бував у вас удома, – продовжив Том, уживаючись у роль. – Дікі показував мені моделі кораблів, що стояли на столі в його кімнаті.

– Ет, та це лише дитячі спроби! – Містер Грінліф аж сяяв від щастя. – А він показував вам свої макети? А малюнки?

Не показував, але Том весело відказав:

– Аякже! Звісно, показував. Чорнильні малюнки, написані пером. Деякі з них були просто вражаючі. – Том ніколи їх не бачив, але зараз уявив ці точні креслення, де чітко промальовано кожнісіньку лінію, кожнісінький болт і гвинтик. Уявив усміхнене обличчя Дікі, який тримає їх перед ним, щоб Том міг добре все роздивитися. Він міг ще довго описувати всі деталі, аби потішити містера Грінліфа, однак вирішив опанувати себе.

– Так, у Річарда талант промальовувати всі, навіть найдрібніші лінії, – задоволено підтвердив містер Грінліф.

– Це точно, – погодився Том. Ця розмова все ще здавалася йому набридливою, однак тепер щось змінилося. Він і раніше помічав за собою таке відчуття. Іноді це траплялося на вечірках, але здебільшого на різноманітних офіційних вечерях з людьми, з якими він узагалі не хотів спілкуватися, однак прийом ніяк не хотів закінчуватись. У таких випадках, якщо вже була така потреба, він міг годину-дві бути неймовірно люб'язним, а тоді щось усередині нього вибухало й він щодуху мчав до дверей. – Перепрошую, однак зараз у мене є деякі справи, інакше я б залюбки поїхав туди й спробував особисто вмовити Річарда повернутися. Можливо, мені б вдалося на нього вплинути, – сказав він лише тому, що саме це хотів почути містер Грінліф.

– Якщо ви справді вважаєте, що... тобто, якщо ви збираєтеся до Європи...

– На жаль, ні.

– Річард завжди піддавався впливу своїх друзів. Якщо б ви або хтось такий, як ви, зміг узяти відпустку, то я б з радістю відправив його до Європи поговорити з Річардом. Гадаю, від цього було б більше користі, ніж якби поїхав я сам. Утім, наскільки я розумію, ви, мабуть, не зможете узяти відпустку зі своєї теперішньої роботи?

Зненацька серце Тома підстрибнуло. Він удав, що замислився. Це була нічогенька можливість. Щось усередині нього відчуло її ще до того, як він устиг усе обдумати, і щосили вчепилося в неї.

Насправді в нього не було роботи. Може, незабаром йому й так доведеться покинути місто. Він і сам хотів поїхати з Нью-Йорка.

– Можливо, зможу, – обережно сказав Том із тим же задумливим виразом, наче перебирав у думках сотні маленьких мотузочків, які його стримували.

– Якщо ви погодитесь поїхати, я залюбки візьму на себе всі витрати. Ви справді думаєте, що зможете це влаштувати? Скажімо, цієї осені?

Уже минула майже половина вересня. Том глянув на золотий перстень із потертою печаткою на мізинці містера Грінліфа.

– Гадаю, що зможу. Буду радий знову побачити Річарда, особливо якщо ви думаєте, що я зможу чимось допомогти.

– Навіть не сумніваюся! Я впевнений, що він вас послухає. Може, воно й добре, що ви не дуже близько його знаєте. Коли будете рішуче переконувати його, що варто повернутися додому, він не запідозрить, що ви робите це з якихось корисливих мотивів. – Містер Грінліф нахилився трохи вперед і схвально подивився на Тома. – Цікаво виходить. Джим Бурк із дружиною (Джим – мій партнер) торік заїжджав до Монджибелло, коли здійснював круїз. Річард пообіцяв, що з настанням зими повернеться додому. Минулої зими. Джим вважає, що тут уже ніхто не зарадить. Однак хіба буде молодий хлопець двадцяти п'яти років слухати старого чоловіка за шістдесят? Гадаю, вам удасться зробити те, на що не спромоглися інші!

– Сподіваюся, – скромно відказав Том.

– Може, ще щось вип'єте? Як щодо гарного бренді?

2

Було вже за північ, коли Том рушив додому. Містер Ґрінліф запропонував підвезти його на таксі, але Том не хотів, аби той знав, де він зараз мешкає – у закіптюженій будівлі з бурої цегли, між Третьою і Шостою авеню, на якій висіла табличка «КІМНАТИ ДЛЯ НАЙМУ». Останні два з половиною тижні Том мешкав із Бобом Делансі, молодиком, якого він заледве знав, однак Боб виявився чи не єдиним із нью-йоркських знайомих Тома, хто запропонував узяти його до себе, коли Тому не було куди податися. Том не запрошував нікого зі своїх друзів до помешкання Боба й навіть не розказував, де він мешкав. Основною перевагою Бобової квартири було те, що він навіть тут міг отримувати листи, адресовані Джорджу Мак-Альпіну, і навряд чи комусь вдалося б спіймати його на гарячому. Та з іншого боку, смердючий нужник наприкінці коридору, який не замикався, брудна кімнатка, що виглядала так, ніби через неї пройшла не одна тисяча пожильців і кожен із них залишив по собі якесь сміття, при цьому жодного разу не поворухнувши бодай одним пальцем, аби його прибрати, усі ті стоси старих глянцевих журналів «Вог» та «Гарперс Базар», а ще ті великі й занадто вишукані для цього місця чаші та вази із димчастого скла, наповнені сплутаними стрічками, огризками олівців, недопалками та зіпсованими фруктами! Боб займався тим, що прикрашав вітрини крамниць та універмагів, але останнім часом роботи було небагато й він лише зрідка отримував замовлення від антикварних крамниць на Третій авеню, а в деяких із цих крамниць як оплату йому давали оті чаші з димчастого скла. Том був приголомшений, коли побачив, якою занедбаною була квартира, не міг повірити, що знав людину, яка жила в такому безладі, але був певен, що не залишиться тут надовго. Аж раптом йому трапився містер Ґрінліф. Завжди щось трапиться. Така була Томова філософія.

Перед тим як піднятися бурими кам'яними сходами, він зупинився і пильно роззирнувся навсібіч. Нікого, окрім старої жінки, що

вигулювала песика, та чоловіка, який, петляючи, завернув з-за рогу й вийшов на Третю авеню. Понад усе він не терпів відчуття, наче хтось його переслідує, хто б це не був. А останнім часом це відчуття супроводжувало його всюди. Том кинувся східцями нагору.

Тепер мені начхати на навколишній безлад, подумав він про себе, переступаючи поріг кімнати. Йому потрібен лише паспорт, а тоді він зможе відплисти до Європи, ще й напевне в каюті першого класу. Офіціант принесе йому все, що він забажає, варто тільки натиснути на кнопку! Він одягнеться у найкращий одяг, неквапом зайде до великої обідньої зали, а за столом розмовлятиме з поважними людьми, як справжній джентльмен! Сьогодні йому є за що себе похвалити, подумав Том. Він поводився як належить. У містера Грінліфа нізащо не могло скластися враження, що Том хитрістю виманив у нього запрошення до Європи. Швидше навпаки. Містер Грінліф може на нього покластися. Він зробить усе можливе, аби переконати Дікі. Містер Грінліф був настільки порядним, що навіть не сумнівався у тому, що й інші люди такі ж порядні. Том уже й забув, що такі люди досі існують.

Він повільно зняв піджак і розпустив краватку, спостерігаючи за кожним своїм рухом так, наче дивився на якусь іншу людину. Дивовижно, як він раптом випростався, як змінився вираз його обличчя. То був один із небагатьох моментів у його житті, коли він справді був задоволений собою. Він просунув руку до напхом напханої шафи Боба й безцеремонно розсунув вішаки в два боки, аби повішати свій костюм. Тоді пішов до ванної. Старий, заіржавілий душ випорснув струмінь води на шторку, інший полетів кудись убік, так і не потрапивши на Тома, але це було все-таки краще, аніж сидіти в брудній ванні.

Коли він прокинувся наступного ранку, Боба не було, а кинувши погляд на його ліжко, Том зрозумів, що Боб навіть не ночував удома. Тоді він вистрибнув зі свого ліжка, підійшов до плити із двома конфорками й поставив кавник. Боб не заходив до квартири навіть уранці. Він не хотів розказувати Бобу про свою мандрівку до

Європи. Той вошивий ледацюга все одно нічого не втямить, тільки й подумає, що Том поїде туди задарма. Мабуть, те саме подумають й Ед Мартін, Берт Віссер та інші його недалекі знайомі. Він нікому з них не розкаже, ще бракувало, щоб вони прийшли його проводити. Том почав насвистувати. Сьогодні його запросили на вечерю до квартири Грінліфів на Парк-авеню.

П'ятнадцять хвилин по тому, прийнявши душ, поголившись, надягнувши костюм і смугасту краватку, що, як він припустив, гарно виглядатиме на його фотокартці для паспорта, Том походжав кімнатою туди-сюди, тримаючи в руці чашку кави, і чекав, коли принесуть ранкову пошту. Переглянувши пошту, він піде до Радіо-Сіті, аби залагодити справу з паспортом. А що робити до вечора? Відвідати художні виставки, аби мати про що говорити з Грінліфами за вечерю? Чи, може, пошукати якусь інформацію про «Суднобудівну компанію Бурк-Грінліф», щоб показати містеру Грінліфу, що він цікавиться його бізнесом?

Крізь прочинене вікно він почув легенький ляскіт поштової скриньки та спустився. Зачекав, доки поштар зійшов східцями та зник із виду, і лише тоді забрав листа, адресованого Джорджу Мак-Альпіну, що стримів із поштової скриньки. Том розкрив його. Усередині був чек на сто дев'ятнадцять доларів і п'ятдесят чотири центи, виписаний збирачеві податків із податкового відомства. Стара добра місіс Едіт В. Суперау! Заплатила без жодних скарг, навіть не довелося їй телефонувати. То був добрий знак. Він знову піднявся, роздер конверт місіс Суперау й викинув його до смітника.

Поклав її чек до коричневого конверта, якого ховав у внутрішній кишені одного зі своїх піджаків, що висіли в шафі. Разом із цим чеком у нього вже назбиралося тисяча вісімсот шістдесят три долари й чотирнадцять центів, підрахував Том у голові. Шкода, що він не міг отримати цих грошей. Чомусь жоден із тих ідіотів не додумався заплатити готівкою чи бодай виписати чек на ім'я Джорджа Мак-Альпіна. Колись Том знайшов посвідчення банківського посильного, правда, уже прострочене, яке він міг би спробувати виправити, але

боявся, що його впіймають на отриманні навіть найменшої суми, хай йому й удасться підробити доручення. Отож усе зводилося до звичайнісінького жарту. Наче він збирав ті чеки задля розваги. Він ні в кого не крав грошей. Він подумав, що перед тим, як вирушити до Європи, варто знищити всі чеки.

У його переліку було ще сім потенційних платників. До відбуття залишалося десять днів, то, може, варто спробувати потрясти ще бодай одного? Учора, коли повертався додому після зустрічі з містером Грінліфом, Том подумав, що, якщо заплатять місіс Суперау та Карлос де Севілла, то він облишить цю справу. Однак містер де Севілла досі не заплатив, а це означало, що не завадить зателефонувати йому й нагнати на нього трохи страху. Том пригадав, що з місіс Суперау все було так легко, і в самого аж руки засвербіли спробувати ще разочок.

Том витяг з шафи свою валізу й вийняв із неї лілову коробку з різноманітним канцелярським приладдям. Там було кілька аркушів паперу, а під ними – стосик бланків, які він прихопив з офісу податкового відомства, коли ще працював у їхньому сховищі, а було це кілька тижнів тому. На самому дні коробки лежав перелік потенційних платників. Том ретельно обрав тих людей, які мешкали в Бронксі або Брукліні, тож їм навряд чи захочеться особисто навідатись до Нью-Йоркського податкового відомства. То були переважно художники й письменники та інші позаштатні працівники, які не сплачували податку на прибуток із заробітної плати й заробляли в середньому від семи до дванадцяти тисяч на рік. У дужках він записав імена людей, які рідко наймали спеціалістів, які б заповнювали їхню податкову декларацію, але водночас заробляли достатньо, аби їх можна було звинуватити в тому, що у своїх розрахунках вони припустилися помилки на дві-три сотні доларів. У переліку були Вільям Дж. Слаттерер, журналіст; Філіп Робілланд, музикант; Фріда Гоєн, ілюстратор; Джозеф Дж. Геннарі, фотограф; Фрідріх Реддінгтон, художник; Френсіс Карнегіс... У Тома було якесь внутрішнє передчуття стосовно

Реддінгтона. Він малював зображення для книжок із коміксами. Напевне, він і гадки не мав, що відбувалося з його фінансами.

Він обрав два бланки під назвою «ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПОМИЛКУ В РОЗРАХУНКАХ», помістив між ними копірку та взявся швиденько переписувати дані, зазначені під іменем Реддінгтона в його переліку. Дохід: 11 250 доларів. Звільнення від податків: 1. Вирахування: 600 доларів. Кредити: немає. Грошовий переказ: немає. Відсотки: (на мить він завагався) 2,16 доларів. Підлягає сплаті: 233,76 доларів. Тоді він узяв зі своєї колекції аркуш паперу для друкарської машинки зі штампом податкового відомства, що розташовувалося на Лексінгтон-авеню, однією скісною лінією перекреслив адресу, а внизу надрукував:

Шановний сер!

У зв'язку з великою завантаженістю нашого офіса на Лексінгтон-авеню вашу відповідь слід надіслати за адресою:

Відділ врегулювання

На ім'я Джорджа Мак-Альпіна

189 Е, 51 вулиця

Нью-Йорк 22, Нью-Йорк.

Дякую.

Ральф Ф. Фішер

Гол. дир. від. врег.

Том підписав записку нерозбірливою закарлючкою. Сховав інші бланки на той випадок, якщо Боб зненацька повернеться, і взяв телефонну слухавку. Він вирішив спершу «прощупати» містера Реддінгтона. Дізнався його номер у довідковій і набрав. Містер Реддінгтон був удома. Том коротко пояснив йому ситуацію і награно здивувався, що містер Реддінгтон досі не отримав повідомлення від податкового відомства.

– Ви мали отримати його ще кілька днів тому, – сказав Том. – Не хвилюйтеся, ви безперечно отримаєте його завтра. Ми тут трохи завантажені роботою.

– Але ж я *сплатив* податок, – відповів занепокоєний голос по той бік слухавки. – Там усе...

– Таке іноді трапляється, розумієте, особливо коли доходи отримані від позаштатної роботи та з них не сплачується податок на прибуток. Ми ретельно перевірили вашу декларацію, містере Реддінгтон. Ми не помилилися. Нам би не хотілося направляти до компанії, з якою ви працюєте, чи вашому агентові вимогу про сплату заборгованості... – Ось тут він засміявся. Такий дружній заспокійливий смішок зазвичай творив дива. – ... однак нам доведеться це зробити, якщо ви не сплатите заборгованості протягом двох днів. Перепрошую, що не змогли вчасно надіслати вам повідомлення. Як я уже казав, у нас було багато роботи...

– Чи зможу я з кимось про це поговорити, якщо прийду до вас? – стурбовано запитав містер Реддінгтон. – Це збіса велика сума!

– Так, звісно, зможете. – У такі миті Томів голос завжди набував панібратського тону. Він говорив, як добродушний старигань десь за шістдесят, який так само терпляче вислухав би містера Реддінгтона, якби він прийшов до нього, але який би нізачо не пробачив йому навіть одного цента, що б там містер Реддінгтон не пояснював і як би не виправдовувався. Адже, шановний сер, Джордж Мак-Альпін представляє саме податкове відомство Сполучених Штатів Америки. – Ви, безперечно, можете поговорити *зі мною*, – манірно продовжував Том, – але ми не помилилися, містере Реддінгтон. Я лише намагаюся зекономити ваш час. Ви можете прийти до нас, якщо хочете, але всі документи, що стосуються ваших податків, зараз переді мною.

Запала тиша. Містер Реддінгтон не збирався нічого питати про документи, бо, мабуть, і сам не знав, що про них питати. Утім, якби містер Реддінгтон захотів дізнатися, у чому справа, Том мав наготові безліч заплутаних пояснень про валовий дохід та

нарахований дохід, суму до сплати та загальний підрахунок, відсоткову ставку в розмірі шести відсотків на рік, яка нараховується з дня, визначеного для сплати податку на будь-який залишок, що являє собою відшкодування основного податку. І все це він міг неквапливо розказувати хоч цілий день, без зупинок, не дозволяючи себе перебивати. Поки що ніхто не виявляв бажання приходити до нього, аби послухати всі ці небилиці особисто. Містер Реддінгтон теж відступав. Том чув його вагання у тривалій мовчанці.

– Ну добре, – приреченим голосом відповів містер Реддінгтон. – Я прочитаю повідомлення, коли його отримаю.

– Гаразд, містере Реддінгтон, – сказав Том і поклав слухавку.

Якусь хвилю він сидів і посміхався, затиснувши свої худі долоні між колінами. Тоді зірвався на ноги, відставив друкарську машинку Боба, акуратно причесав перед дзеркалом своє світло-каштанове волосся і вирушив до Радіо-Сіті.

3

– Вітаю, Томе, мій хлопчику! – сказав містер Грінліф голосом, що обіцяв гарне мартіні, вишукану вечерю і навіть зручне ліжко, якщо раптом він буде занадто втомленим, аби повертатися додому. – Емілі, це Том Ріплі!

– Дуже рада з вами познайомитись! – лагідно відказала жінка.

– Як у вас справи, місіс Грінліф?

Вона була якраз такою, як він її уявляв: світловолоса, досить висока та струнка жінка, від якої віяло консерватизмом настільки, щоб Том не забував про свої гарні манери, однак не бракувало їй і наївної добросердості до всіх, притаманної їй чоловікові. Містер Грінліф провів їх до вітальні. Так, він бував тут раніше, разом із Дікі.

– Містер Ріплі працює у страховій компанії, – зазначив містер Грінліф, і Том подумав, що він, мабуть, уже перехилив кілька чарок або ж не на жарт нервувався, адже минулого вечора Том детально описав йому рекламну агенцію, у якій він нібито працював.

– Це не дуже цікава робота, – скромно відповів Том, звертаючись до місіс Грінліф.

До вітальні увійшла служниця, принісши на таці келихи з мартіні й канапе.

– Містер Ріплі бував у нас раніше, – зауважив містер Грінліф. – Він приходив разом із Річардом.

– Ой, справді? Не пригадую, щоб зустрічалася з вами раніше. – Вона посміхнулася. – Ви з Нью-Йорка?

– Ні, я з Бостона, – відказав Том. То була чистісінька правда.

Десь за півгодини – саме вчасно, подумав Том, бо Грінліфи безперестанку наполягали, щоб він пив усе нові й нові келихи мартіні – вони пройшли до їдальні, де для трьох було накрито стіл зі свічками, великими темно-синіми серветками й чималою тарілкою з курячим холодцем. Але спершу подали салат із селерою. Тому він дуже подобався. Він так і сказав.

– Річарду теж! – вигукнула місіс Грінліф. – Йому завжди подобалось, як його готував наш кухар. Шкода, що ви не зможете відвезти йому трохи салату.

– Я розіпхаю його по шкарпетках, – посміхнувшись, сказав Том, і місіс Грінліф засміялась. Вона казала, що була б дуже вдячна, якби Том привіз Річарду кілька пар чорних вовняних шкарпеток від «Брукс Бразерс», адже Річард завжди носив лише їх.

Розмова була нудною, а от вечеря була неймовірною. Відповідаючи на запитання місіс Грінліф, Том розповів їй, що працював на рекламну агенцію під назвою «Ротенберг, Флемінг та Бартер». Коли він ще раз згадав у розмові цю назву, то навмисне сказав «Реддінгтон, Флемінг та Паркер», однак містер Грінліф, здавалося, цього не помітив. Том згадав назву агенції вдруге, коли вони з містером Грінліфом сиділи після вечері у вітальні.

– Ви навчалися у Бостоні? – запитав містер Грінліф.

– Ні, сер. Якийсь час я навчався у Прінстоні, тоді відвідував іншу тітку в Денвері й ходив до коледжу там. – Том зробив паузу, сподіваючись, що містер Грінліф запитає його щось про Прінстон, але той не питав. Том міг би розказати про систему викладання історії, університетські заборони, атмосферу на танцях, що зазвичай відбувалися на вихідних, політичні тенденції студентських організацій і ще багато всього. Минулого літа він потоваришував зі старшокурсником із Прінстона, і той постійно говорив лише про свій університет, тому Том витягав із нього дедалі більше інформації, сподіваючись, що колись вона стане йому в пригоді. Том розповів Грінліфам, що в Бостоні його виховувала тітка Дотті. Вона забрала його до Денвера, коли Тому було шістнадцять, і там він закінчив школу, а тоді познайомився з юнаком на ім'я Дон Мізелл, який винаймав кімнату в будинку його тітки Беа. Дон навчався в університеті Колорадо, і Том дізнався від нього стільки всього, що почувався так, наче й сам навчався в тому навчальному закладі.

– Мали якусь конкретну спеціалізацію? – поцікавився містер Грінліф.

– Ніяк не міг обрати між бухгалтерською справою та англійською мовою, – посміхаючись, відповів Том, упевнений, що тема страшенно нецікава, тож ніхто не захоче її обговорювати.

Місіс Грінліф принесла сімейний фотоальбом, і Том опустився біля неї на канапу, а жінка тим часом гортала сторінки. Перші кроки Річарда, жахлива кольорова фотокартка майже на всю сторінку, де він із довгими золотими кучерями позував в образі «Хлопчика у блакитному»^[1]. Альбом не викликав у Тома жодного зацікавлення, доки вони не дійшли до тих сторінок, де Річарду було близько шістнадцяти і він стояв, стрункий, довгоногий і з хвилястим волоссям. Том помітив, що відтоді до двадцяти трьох чи чотирьох, коли фотокартки закінчилися, Дікі майже не змінився. Він був уражений тим, що його наївна широка усмішка теж нікуди не поділась. Том ніяк не міг позбутися відчуття, що Річард не вельми кмітливий, або ж він просто полюбляв позувати для фотографій і вважав, що найкраще виглядає із широкою посмішкою від вуха до вуха, що теж здавалося Тому не дуже розумним.

– А от приклеїти ці фотокартки в мене ще руки не дійшли, – пояснила місіс Грінліф, простягаючи йому стосик інших світлин. – Вони всі з Європи.

Ці фотокартки були куди цікавіші. Дікі наче в паризькому кафе, Дікі на пляжі. На кількох із них він був насупленим.

– А це, до речі, Монджибелло, – сказала місіс Грінліф, показуючи на світлину, на якій Дікі витягав на пісок маленького вітрильника. На задньому плані виднілися скелясті гори та смужка невеличких білих будиночків, що облямовували берег. – А тут дівчина, єдина американка, яка там мешкає.

– Мардж Шервуд, – додав містер Грінліф. Він сидів навпроти них, нахилившись уперед, і уважно слідкував за показом фотографій.

Вона була в купальному костюмі й сиділа на пляжі, обхопивши руками коліна, – на вигляд здорова, простодушна, з коротким скуповдженим білявим волоссям – одне слово, хороша дівчина. Наступною була непогана світлина Річарда в коротких шортах – він

сидів на парапеті тераси. Він усміхався, але не тією посмішкою, яку Том бачив раніше. На європейських фотографіях Річард виглядав більш стриманим.

Том помітив, що місіс Грінліф витріщалася на килимок, що лежав перед нею. І пригадав ту мить, коли за столом вона сказала: «Краще б я ніколи не чула про Європу!», а містер Грінліф кинув на неї стривожений погляд, а тоді посміхнувся до нього, ніби такі спалахи емоцій не були рідкістю. Тепер він бачив, що в її очах бриніли сльози. Містер Грінліф підвівся, аби підійти до неї.

– Місіс Грінліф, – лагідно сказав Том, – я хочу, аби ви знали, що я зроблю все, що в моїх силах, аби переконати Дікі повернутися додому.

– Дякую, Томе, дуже дякую. – Вона стисла його руку.

– Емілі, може, тобі вже час іти до ліжка? – запитав містер Грінліф, схилившись над нею.

Том теж підвівся.

– Сподіваюся, що ви прийдете до нас іще раз перед своїм від'їздом, Томе, – сказала вона. – Відколи Річард поїхав, нас нечасто відвідують молоді люди. Мені їх так бракує.

– Я із задоволенням прийду до вас знову, – відповів Том.

Містер Грінліф разом із нею вийшов з кімнати. Том залишився стояти з опущеними руками й високо здійнятою головою. Він бачив своє відображення у великому дзеркалі на стіні: він знову був струнким і поважним молодим чоловіком. Він поквапом відвів погляд. Він усе робив правильно, він поводився як слід. Утім, його не покидало відчуття провини. Коли він щойно запевнив місіс Грінліф, що *зробить усе, що в його силах...* Так, він сказав це щиро. Він не мав наміру нікого обманювати.

Том відчув, що починає пітніти, і спробував розслабитись. І чого це він так розхвилювався? Адже сьогодні він почувався так добре! Коли він розповів про тітку Дотті...

Том розправив плечі та глянув на двері, однак вони не відчинилися. То була єдина мить за весь вечір, коли він відчув себе

незатишно, ніби лукавив, – так почуваються тоді, коли обманюють, утім, то була чи не єдина правда серед усього, що він сьогодні розповідав: *«Мої батьки померли, коли я був ще маленьким. Мене виховувала тітка в Бостоні»*.

До кімнати повернувся містер Грінліф. Здавалося, що його постать пульсувала й робилася дедалі більшою. Том закліпав, його несподівано охопив страх перед ним, він відчув якийсь імпульс, що спонукав напасти першим, поки не напали на нього.

– Може, вип'ємо трохи бренді? – спитав містер Грінліф, відчиняючи дверцята бару поряд із каміном.

«Я ніби в кіно», – подумав Том. За хвилину містер Грінліф або хтось інший скаже: *«Добре, знято!»* – і він знову розслабиться й опиниться «У Рауля» зі склянкою джину з тоніком на столі. Ні, краще в «Зеленій клітці».

– Чи вам уже досить? – озвався містер Грінліф. – Можете не пити, якщо не хочете.

Том легенько кивнув, а містер Грінліф, здавалося, на мить розгубився, а тоді налив дві склянки бренді.

Том укривався холодним потом. Він пригадав той випадок, що трапився минулого тижня в аптеці, хоча все вже минулося і йому *справді* нема чого боятися, тільки не зараз. На Другій авеню була аптека, номер якої він дав тим людям, які наполягали на тому, аби знову зателефонувати йому стосовно їхніх податків. Він казав, що то був номер Відділу врегулювання, де з ним можна зв'язатися лише з пів на четверту до четвертої години дня щосереди та щоп'ятниці. У цей час Том крутився біля телефонної будки в аптеці, очікуючи, коли задзвенить телефон. Коли він був там удруге й аптекар кинув на нього підозріливий погляд, Том пояснив, що чекає на дзвінок від своєї подружки. Минулої п'ятниці, коли він підняв слухавку, чоловічий голос сказав: «Ти знаєш, про що я, чи не так? Ми знаємо, де ти мешкаєш, якщо хочеш, щоб ми прийшли до тебе... У нас є щось для тебе, якщо в тебе є щось для нас». Той чоловік був дуже наполегливий, але щось не договорював, і Том подумав, що то якась

хитрість, тому й не знав, що відповісти. А тоді почув: «Слухай, ми зараз прийдемо до тебе. До тебе *додому*».

У Тома тремтіли ноги, коли він виходив з телефонної будки, а тоді він помітив, що аптекар не зводив із нього виражених і сповнених переляку очей, і раптом збагнув сенс тієї розмови: аптекар продавав наркотики та злякався, що Том був детективом, який хотів спіймати його на гарячому. Том розсміявся і вийшов, регочучи, раз у раз похитуючись, адже його ноги досі тремтіли від власного переляку.

– Замислились про Європу? – втрутився голос містера Грінліфа.

Том узяв склянку, яку він йому простягнув.

– Так, – відказав Том.

– Тоді сподіваюся, що ви будете задоволені своєю мандрівкою, Томе, а також зможете вплинути на Річарда. До речі, ви дуже сподобались Емілі. Вона сама мені сказала. Навіть не довелося запитувати. – Містер Грінліф обертав склянку з бренді між долонями. – У моєї дружини лейкомія, Томе.

– Ох, це, здається, серозна хвороба, так?

– Так. Їй залишилось менше року.

– Мені дуже шкода, – сказав Том.

Містер Грінліф вийняв із кишені папірця.

– Тут у мене перелік кораблів. Гадаю, звичний маршрут через Шербур буде найшвидшим, а також найцікавішим. Там сядете на потяг до Парижа, а звідти спальним вагоном через Альпи дістанетесь до Рима й Неаполя.

– Звучить непогано. – Тепер ця мандрівка починала йому подобатись.

– З Неаполя до Річардового містечка вам треба буде їхати автобусом. Я напишу йому про вас – звісно ж, не згадуючи, що ви їдете як мій емісар, – додав він, посміхаючись, – але зазначу, що ми зустрічалися. Річард, імовірно, запросить вас мешкати в нього, однак, якщо з якоїсь причини не зможе цього зробити, у містечку є готель. Я сподіваюся, що ви з Річардом знайдете спільну мову. А щодо грошей... – Містер Грінліф посміхнувся йому своєю

батьківською посмішкою. – Окрім квитків туди й назад, я пропоную вам шість сотень доларів у дорожніх чеках. Вам буде цього достатньо? Шість сотень мало б вистачити майже на два місяці, а якщо вам знадобиться більше, юначе, просто зв'яжіться зі мною. Ви наче не схожі на того, хто викидатиме гроші на вітер.

– Цього буде цілком достатньо, сер.

Від бренді містер Грінліф ще більше подобрів і розвеселився, а Том навпаки – зробився мовчазним і похмурим. Йому хотілося чимшвидше вибратися з цієї квартири. Утім, він усе ще хотів поїхати до Європи, а ще хотів, аби містер Грінліф був про нього хорошої думки. Оті посиденьки на канапі були для нього значно гіршими за їхню вчорашню зустріч у барі, коли Тому було страшенно нудно, адже сьогодні вони постійно їхали на одній передачі. Кілька разів Том підводився зі склянкою у руці, підходив до каміна й повертався назад, а якось, зазирнувши в дзеркало, він помітив, що кутики його рота опустилися.

Містер Грінліф щось плескав язиком про те, як вони з Річардом були в Парижі, коли йому було десять, і це аніскілечки не цікавило Тома. Якщо за десять днів у нього виникнуть якісь проблеми з поліцією, подумав Том, містер Грінліф візьме його до себе. Він пояснить, що йому довелося поспіхом здати свою квартиру в оренду або ще щось таке, і заховається тут на якийсь час. Том почувався кепсько, його майже нудило.

– Містере Грінліф, гадаю, мені час іти.

– Уже? Але я хотів показати вам... Утім, не беріть до голови. Іншим разом.

Том розумів, що повинен запитати: *«Що ви хотіли мені показати?»* – і терпляче дивитися на те, що він хотів йому показати, але не зміг.

– Я, звісно ж, хочу показати вам нашу верф! – весело сказав містер Грінліф. – Коли ви зможете прийти? Мабуть, тільки під час обідньої перерви? Гадаю, що ви маєте розказати Річарду, як зараз виглядає наша верф.

– Так... я зможу прийти під час обідньої перерви.

– Можете зателефонувати в будь-який час, Томе. Ви маєте візитку з моїм особистим номером. Якщо зателефонуєте заздалегідь, десть за півгодини, я надішлю машину, щоб вас забрали прямісінько з вашого офісу. Візьмемо по сандвічу, перекусимо, а потім водій відвезе вас назад.

– Я зателефоную вам, – сказав Том. Він відчув, що зомліє, якщо залишиться у цьому тьмяному передпокої ще бодай на одну хвилину, але містер Грінліф знову весело засміявся і запитав, чи він, бува, не читав однієї книжки Генрі Джеймса.

– На жаль, сер, саме цієї я не читав, – відповів Том.

– Ну, пусте. – Містер Грінліф посміхнувся.

Потім вони потисли руки – містер Грінліф здушив його долоню і довго не відпускав, а тоді все скінчилося. Поки він спускався ліфтом, Том помітив, що болісний і наляканий вираз усе ще залишався на його обличчі. Він утомлено прихилився до стіни, хоча добре знав, що тільки-но двері ліфта відчиняться і він опиниться у вестибюлі, як миттю вистрибне надвір і кинеться бігти, бігти всю дорогу додому.

Дні минали, і місто видавалося йому дедалі дивнішим. Було відчуття, наче щось пропало з Нью-Йорка, щось реальне або важливе, і місто лише розігрувало для нього виставу – грандіозну виставу, у якій брали участь автобуси, таксі й люди на тротуарах, які кудись поспішали, телевізійні програми, що крутили чи не в кожному барі на Третій авеню, і кінотеатри, які виблискували вогнями навіть за дня. Його супроводжували звукові ефекти, що їх створювали тисячі автомобільних гудків та людських голосів, які без угаву торохтіли про всілякі дурниці. Здавалося, що тільки-но його корабель відчалить у суботу, як увесь Нью-Йорк полегшено *видихне* й розвалиться, ніби купка картонних декорацій.

А може, він просто боявся. Він ненавидів воду. Він ніколи раніше не бував на воді, за винятком хіба того разу, коли плавав з Нью-Йорка до Нового Орлеана й назад, але тоді він працював на вантажному судні, що перевозило банани, здебільшого перебував під палубою і заледве чи помітив, що взагалі кудись плив. Кілька разів, коли він підіймався на палубу, вода за бортом спершу лякала його, а тоді викликала напад нудоти, і він стрімголов кидався назад під палубу, де, всупереч словам більшості людей, йому ставало краще. Його батьки потонули в Бостонській бухті, і Том завжди думав, що його страх якимось пов'язаний із цим, адже він завжди, скільки себе пам'ятав, боявся води й так і не навчився плавати. Його живіт сповнювало неприємне й нудотне відчуття від самої лише думки про те, що менш ніж за тиждень його зусібіч оточуватиме вода завглибшки кілька миль, що йому, без сумніву, доведеться постійно на неї дивитися, адже пасажери круїзних лайнерів більшість свого часу проводять на палубі. А морська хвороба аж ніяк його не прикрасить. Насправді, Том ніколи не страждав на неї, проте останнім часом його починало нудити від самої лише думки про подорож до Шербура.

Він повідомив Бобу Делансі, що за тиждень переїде, але не сказав, куди саме. Утім, Боба це не дуже й цікавило. Вони вкрай рідко бачились, хоча й мешкали разом на П'ятдесят першій вулиці. Том навідався до будинку Марка Прімінґера, що на Східній Сорок п'ятій вулиці (у нього досі були ключі), аби забрати кілька речей, які забув тут раніше, і обрав такий час, коли, на його думку, Марка не мало бути вдома, однак Марк прийшов зі своїм новим сусідом Джоелем – худючим тухтієм, який працював у якомусь видавництві – і Марк лише через нього натягнув свою маску ввічливості під назвою «Будь ласка, роби, що забажаєш», але, якби поряд не було Джоеля, Марк облаяв би його такими словами, яких не дозволив би собі навіть португальський матрос. Марк (а повне його ім'я було Марцеллус), мав навдивовижу огидну пику й заробляв невідомо скільки, а своїм хобі він вважав допомогу молодим людям, яких спіткали тимчасові фінансові труднощі, себто він дозволяв їм мешкати в своєму двоповерховому будинку з трьома спальнями та прикидався Богом, указуючи, що можна, а що не можна робити, і радячи їм, як вони мають жити й де працювати, хоча всі його поради були вельми паршивими. Том мешкав у нього майже три місяці, хоча більшість того часу Марк був у Флориді й Том мав будинок у своєму цілковитому розпорядженні, але, щойно Марк повернувся і зчинив бучу через кілька розбитих склянок (знову прикидаючись Богом і Суворим Батечком), Том уперше настільки розлютився, що не змовчав. Тоді Марк викинув його на вулицю, перед цим примусивши заплатити шістдесят три долари за розбитий посуд. Підлий скупердяй! Йому б пасувало бути старою дівою, подумав Том, і керувати школою для дівчат. Том гірко пошкодував, що взагалі звернувся до Марка Прімінґера, і що швидше йому вдасться забути його дурні свинячі очиці, масивну щелепу та бридкі руки з огидними перснями (якими він розмахував у повітрі, повеліваючи зробити те і се), то щасливішим він буде.

З усіх його знайомих єдиною, кому він хотів розповісти про свою подорож до Європи, була Клео, тож він пішов навідати її у четвер

перед відплиттям. Клео Добелл була високою стрункою темноволосою дівчиною десь від двадцяти трьох до тридцяти (Том і сам достеменно не знав, скільки їй років), що мешкала разом із батьками на площі Грейсі й малювала маленькі картини – такі *маленькі*, що вони поміщалися на шматочках слонової кістки, не більших від поштових марок, а роздивитись їх можна було лише за допомогою збільшувального скла. Клео й сама використовувала збільшувальне скло, коли творила свої картини. «Ти тільки подумай, як це зручно – носити всі картини з собою у портсигарі! Іншим художникам для їхніх полотен потрібні величезні приміщення!» – любила казати Клео. Вона жила в глибині батьківської квартири й мала свої невеличкі апартаменти з маленькою ванною і кухнею. У неї завжди було досить темно, адже всі вікна виходили на крихітний задній двір, зарослий деревами айланта, які заступали світло. У неї завжди горіло тьмяне світло, повсякчас створюючи нічну атмосферу. За винятком хіба що того вечора, коли вони познайомились, Том постійно бачив її у різнобарвних обтислих оксамитових штанях та яскравих смугастих шовкових сорочках. Вони здружилися ще того першого вечора, і наступного дня Клео запросила його до себе на вечерю. Клео частенько запрошувала його до себе, а в Тома навіть не з'являлося думки про те, щоб запросити її кудись на вечерю або в театр чи ще в якесь місце, куди зазвичай хлопці запрошують дівчат. Вона не очікувала, що Том подарує їй квіти, книжку або цукерки, коли прийде до неї на вечерю або коктейль, хоча Том час від часу таки робив їй невеличкі подарунки, адже це її дуже тішило. Клео була єдиною, кому він міг розказати, що їде до Європи, й пояснити чому. Так він і зробив.

Як він і сподівався, Клео була в захваті. Вона сиділа, розтуливши свої червоні губи на видовженому блідому обличчі, а тоді ляснула себе по одягнених в оксамитові штани стегнах і вигукнула:

– *Томмі!* Це ж, це ж просто неймовірно! Наче в шекспірівській п'єсі!

Том і сам так подумав. Він тільки потребував, щоб хтось сказав це вголос.

Клео метушилася навколо нього весь вечір, розпитуючи, чи має він те і се, як-от носові хустинки, ліки проти застуди чи вовняні шкарпетки, адже восени в Європі починалися дощі, та чи зробив він усі необхідні щеплення. Том запевнив її, що добре підготувався до подорожі.

– Тільки не приходь проводити мене, Клео. Я не хочу, щоб мене проводжали.

– Звісно, що ні! – сказала Клео. Вона добре його розуміла. – Ох, Томмі, я думаю, що це буде дуже цікаво! Ти писатимеш мені про все, що відбуватиметься з Дікі? Ти єдина людина з усіх, що я знаю, яка їде до Європи у справах.

Він розповів їй, як їздив на верф містера Грінліфа на Лонг-Айленді, де на цілі милі простягнулися верстати, на яких виготовляли блискучі металеві частини кораблів, покривали лаком і полірували дерево, про сухі доки, де стояли каркаси вітрильників різних розмірів, і засипав її термінами, які почув від містера Грінліфа – усілякими комінгсами^[2], планширами^[3], кільсонами^[4] та гострими скулами^[5]. Він також розповів про другу вечерю у будинку містера Грінліфа, коли той подарував йому наручний годинник. Він показав його Клео. Не захмарно дорогої моделі, однак досить непоганий і якраз такий, який Том і сам обрав би для себе – простий білий циферблат з чіткими чорними римськими цифрами в простій золотій оправі на ремінці з крокодилячої шкіри.

– І все лише тому, що за кілька днів до того я обмовився, що не маю наручного годинника, – сказав Том. – Він ставиться до мене, як до рідного сина. – Знову ж таки, Клео була єдиною, кому він міг таке сказати.

Дівчина зітхнула.

– Чоловіки! Як же вам щастить! Нічого подібного ніколи не станеться з дівчиною! Чоловіки мають стільки *свободи*!

Том посміхнувся. Йому частенько здавалося, що все якраз навпаки.

– Чи це, бува, не горять твої баранячі відбивні?

Клео скрикнула та скочила на ноги.

Після вечері вона показала йому кілька своїх нових творінь – пару романтичних портретів молодих чоловіків, яких вони обоє знали, у білих сорочках із розстебнутими комірцями, три уявних пейзажі, схожі на джунглі, навіяні заростями дерев айланта в неї за вікном. Хутро невеличкої мавпи було промальовано навдивовижу чітко, подумав Том. Клео мала безліч пензликів з однісінькою волосиною, але й вони були різної товщини. Вони випили майже дві пляшки лікеру з її бару і Том зробився таким сонливим, що міг би цілу ніч проспати на підлозі – вони часто спали поряд, примостившись на двох великих ведмежих шкурах перед її каміном. Це було ще однією чудовою особливістю Клео – вона ніколи не хотіла й не чекала, що він намагатиметься ще більше з нею зблизитись, і він ніколи нічого подібного не робив. Однак цього разу за чверть до дванадцятої Том примусив себе підвестися і пішов до виходу.

– Я більш тебе не побачу, правда ж? – сумовито запитала Клео біля дверей.

– Ой, та я повернуся десь за шість тижнів, – відповів Том, хоча насправді зовсім так не думав. Зненацька він нахилився до неї і побратському міцно поцілував її у бліду щоку. – Я сумуватиму за тобою, Клео.

Вона стисла його плече – наскільки він пригадував, раніше Клео ніколи не торкалась до нього.

– Я теж за тобою сумуватиму, – промовила вона.

Наступного дня він подбав про доручення місіс Грінліф у крамниці «Брукс Бразерс» – купив дюжину вовняних шкарпеток та купальний халат. Місіс Грінліф не сказала, якого кольору мав бути халат, і залишила це на його розсуд. Том обрав купальний халат темно-бордового кольору із темно-синім поясом і вилогами. То був не

найкращий з усіх наявних халатів, однак Том подумав, що саме такого обрав би для себе Річард, тож він буде задоволений. Він записав шкарпетки й купальний халат на рахунок Грінліфів. Тоді побачив товсту лляну спортивну сорочку із дерев'яними ґудзиками, яка йому дуже сподобалась. Він міг би з легкістю записати на рахунок Грінліфів ще й цю покупку, але не зробив цього. Він придбав сорочку за власні гроші.

5

Той ранок, коли він відпливав, той ранок, якого він чекав із таким радісним нетерпінням, розпочався геть нікчемно. Том ішов за стюардом до своєї каюти, подумки нахвалюючи себе за стійкість, із якою він відхилив усі спроби Боба прийти, аби провести його, але варто було переступити поріг каюти, як його заскочили зненацька оглушливі крики.

– Томе, де ж те шампанське? Ми чекаємо!

– Господи, оце смердюча діра. Скажи, нехай тобі дадуть пристойнішу каюту!

– Томмі, візьмеш мене з собою? – озвалась подружка Еда Мартіна, від якої Тома мало не вивертало.

Зібралися усі, здебільшого бридкі, друзі Боба, вони порозсідалися на його ліжку, повмощувалися на підлозі. Боб знав, що він відпливає, але Том ніколи б не подумав, що Боб ладен зробити таке. Йому довелося зібрати докупі все самовладання, щоб роздратовано не випалити: «*Не буде* вам ніякого шампанського». Натомість він стримано привітався, навіть намагався посміхатися, хоча самому здавалося, що от-от розплачеться, наче мала дитина. Він кинув на Боба спопеляючий погляд, але Боб уже встиг бозна-чим добряче набратися. У світі було небагато речей, які могли вивести його з рівноваги, подумав Том, виправдовуючи себе, але то був саме той випадок: ось такі дурнуваті й галасливі сюрпризи, уся ця колотнеча, лайки й недоумки, котрі, як він собі думав, зникнуть із його життя, щойно він ступить на трап корабля, а вони тут як тут, та ще й загиджують кімнату, у якій йому доведеться провести п'ять наступних днів!

Том підійшов до Пола Губбарда, чи не єдиної пристойної людини в цій компанії, і сів поряд з ним на короткій, вбудованій у стіну канапі.

– Вітаю, Поле, – тихенько сказав він. – Перепрошую за цей безлад.

– Еге ж! – Пол саркастично посміхнувся. – Як довго тебе не буде? Що сталося, Томе? Ти погано почуваєшся?

То було нестерпно. Галас і дівчачий сміх ніяк не вщухали. Дівчата обмацували його ліжко, зазирали до туалету. Дякувати Богу, що Грінліфи не прийшли проводити його! Містеру Грінліфу довелося поїхати у справах до Нового Орлеана, а місіс Грінліф, коли Том зателефонував їй цього ранку, аби попрощатися, сказала, що почувається не вельми добре й не зможе його провести.

Нарешті Боб чи хтось інший видобув звідкись пляшку віскі, і всі взялися пити з двох склянок, які знайшли у ванній, а тоді прийшов стюард із повною тацею нових склянок. Том відмовився від випивки. Він рясно вкрився потом, аж йому довелося скинути піджак, аби й він не промок. Підійшов Боб і всунув йому до рук склянку. Том бачив, що Боб не жартує, і знав чому – адже він майже місяць користувався гостинністю Боба і принаймні міг би напустити на себе люб'язний вираз. Але Том більше не міг удавати з себе люб'язного і почувався так, наче його обличчя закам'яніло. Навіть якщо вони й зненавидять його після цієї зустрічі, що йому з того, подумав Том. Він може на них начхати!

– Я поміщуся ось тут, Томмі, – сказала дівчина, яка будь-що хотіла кудись поміститися і поїхати разом із ним. Вона боком втислася у вузьеньку шафу, завбільшки з крихітну комірчину для мітел.

– Хотів би я побачити, якби Тома впіймали в каюті з дівчиною! – реготнув Ед Мартін.

Том роздратовано глянув на нього.

– Пропоную вийти звідси й подихати свіжим повітрям, – пробурмотів він до Пола.

Інші створювали такий ґвалт, що навряд чи хтось помітив їхню відсутність. Вони зупинились біля поруччя недалеко від корми. День був безсонячний, і місто праворуч здавалося огорнутою в сизий туман незнайомою землею, яку Том міг споглядати з корабля десь посеред океану, от тільки ті недоумки досі товклися у його каюті.

– Де тебе носило? – запитав Пол. – Ед зателефонував сказати, що ти відїжджаєш. Я сто років тебе не бачив.

Пол думав, що Том працював на «Ассошіейтед Прес»^[6]. Том вигадав нічогеньку історію про відрядження, натякнувши, що їздив на Близький Схід, і розповідав її так, наче то була секретна місія.

– До того ж останнім часом у мене було чимало нічної роботи, – додав Том, – тому й не було коли виходити в люди. Я дуже вдячний, що ти прийшов провести мене.

– Цього ранку в мене не було занять. – Пол вийняв з рота люльку й посміхнувся. – Але гадаю, що я б усе одно прийшов. Вигадав би якусь відмовку.

Том посміхнувся. Пол заробляв на життя як учитель музики в нью-йоркській школі для дівчат, а у вільний час і сам полюбляв писати музику. Том не міг пригадати, як познайомився з Полом, але добре пам'ятав, коли однієї неділі разом із кількома іншими знайомими навідався до нього на пізній сніданок. Вони були в його квартирі на Ріверсайд-драйв, і Пол зіграв для них на фортепіано кілька власних композицій, які вельми припали Тому до душі.

– Може, хочеш чогось випити? Спробуємо знайти тутешній бар, – сказав Том.

Але тут з'явився стюард, вдарив у гонг і вигукнув:

– Просимо всіх гостей спуститися на берег! Просимо всіх гостей спуститися на берег!

– Це по мене, – сказав Пол.

Вони потисли руки, ляснули одне одного по плечу, пообіцяли надсилати листівки, а тоді Пол спустився з корабля.

Згряя Бобових приятелів сидітиме до останньої хвилини, подумав Том, і, мабуть, доведеться їх витуряти. Раптом він обернувся і побіг нагору вузькими сходами, що радше скидалися на драбину. Дорогу йому перегородив ланцюг, на якому висіла табличка «ТІЛЬКИ ДЛЯ ПАСАЖИРІВ ДРУГОГО КЛАСУ», але він перекинув ногу через ланцюг і ступив на палубу. Певне, ніхто не буде проти, якщо пасажир першого класу зазірне до другого, подумав Том. Він не мав ані

найменшого бажання ще раз зустрічатися із Бобовими приятелями. Він заплатив Бобові половину місячної орендної плати, а на прощання подарував добротну сорочку й краватку. Чого ж іще від нього треба Бобу?

Том зважився спуститись до своєї каюти лише тоді, коли корабель уже рушив. Він обережно переступив поріг. Ані душі. Ліжко знову було охайно застелено блакитним покривалом. З попільничок зникли недопалки. Від зграї галасливих приятелів не залишилося й сліду. Том розслабився і посміхнувся. Оце так сервіс! Старі добрі традиції компанії «Кунард Лайн», зразкове британське мореплавство й усе таке! На підлозі біля ліжка він помітив великий кошик із фруктами. Зацікавлено вийняв із нього маленький білий конверт. На картці писалося:

Приємної подорожі й успіхів, Томе.
Бажаємо вам усього найкращого.

Емілі та Герберт Грінліф

Кошик з високою міцною ручкою було загорнуто в жовтий целофан, а всередині лежали яблука, груші та виноград, кілька плиток шоколаду й невеликих пляшечок лікеру. Том ніколи раніше не отримував подарункових кошиків. Він міг бачити їх хіба у вітринах квіткових крамниць і завжди сміявся з їхніх фантастичних цін. А зараз його очі сповнилися сльозами, він зненацька для самого себе обхопив обличчя долонями й заплакав.

6

Том був спокійним і доброзичливим, однак геть не товариським. Він волів витрачати свій час на роздуми й не мав бажання заводити на кораблі нових знайомств, хоча, зустрічаючи людей, з якими зазвичай сидів за одним столом, він ґречно вітався і люб'язно посміхався. Він узявся грати роль серйозного молодого чоловіка, якого попереду чекала відповідальна робота. Він був увічливим, стриманим, поводився як слід і завжди заглиблювався у роздуми.

Йому раптово забаглося мати кашкет, і він придбав його в тутешній галантерейній крамниці – блакитно-сірого кольору, із м'якої англійської вовни. Він міг натягнути козирок, затуливши майже все обличчя, якщо хотів подрімати в шезлонгу на палубі, або ж хотів прикинутись, ніби дримає. Кашкет був універсальним головним убором, подумав Том, і сам здивувався, чому не носив його раніше. У кепці він міг би бути схожим на поважного провінційного джентльмена, гангстера, або ж англійця, чи француза, чи навіть на дивакуватого американця – усе залежало від того, як він її носив. Том розважався перед дзеркалом, надягаючи її на всякий манер. Він завжди думав, що має найпростакуватіше у світі обличчя, нічим не примітне, із якимось покірним виразом, якого він і сам не міг збагнути, із ледь помітними ознаками страху, яких він ніяк не міг позбутися. Звичайнісіньке обличчя, подумав він. Але кашкет усе змінював. Тепер у ньому було щось від провінційної Америки, трохи Грінвіча, трохи Коннектикуту. Тепер він був молодим чоловіком із власними доходами, який, скажімо, нещодавно закінчив Принстон. До пари кашкету він придбав собі ще й люльку.

Він починав нове життя. Прощайте, всі нікчеми, з якими він злигався і яким дозволяв крутитися навколо себе протягом останніх трьох років свого життя у Нью-Йорку. Він почувався так, як, за його уявленням, почувалися іммігранти, які полишили все в якійсь далекій країні, полишили своїх друзів, родичів і давні помилки й

попливли до Америки. Аби почати все спочатку! Що б там не було з Дікі, він докладе всіх зусиль і містер Грінліф поважатиме його за це. Коли гроші містера Грінліфа закінчатся, він може й не повертатися до Америки. Він може знайти якусь цікаву роботу, приміром у готелі, де потребують кмітливого й показного юнака, що знає англійську. Або ж він може стати представником котроїсь європейської фірми й буде подорожувати по всьому світу. Або ж йому трапиться хтось, кому конче потрібен такий хлопець, як він, який може водити автівку, добре вміє оперувати цифрами, зможе розвеселити бабцю чи скласти чийсь доньці компанію на випускному балу. У нього було безліч талантів, а світ такий великий! Він присягнувся собі, що вхопиться за роботу, якщо знайде її. Головне – бути терплячим і наполегливим! Рухатися вперед і ніколи не здаватись!

– У вас часом немає «Посла» Генрі Джеймса? – запитав Том у службовця, який завідував бібліотекою першого класу. Він не знайшов тієї книжки на полицях.

– На жаль, немає, сер, – відказав службовець.

Том був розчарований. То була книжка, про яку питав його містер Грінліф. Том відчував, що має її прочитати. Він пішов до бібліотеки другого класу. Він знайшов ту книжку на одній із полиць, однак, коли її почали записувати й він назвав номер своєї каюти, службовець перепросив і сказав, що пасажери першого класу не мають права брати книжок з бібліотеки другого класу. Цього він і боявся. Том слухняно поставив книжку назад, хоча з легкістю міг би прикинутись, що повертає її на полицю, а тим часом заховати її під курткою.

Вранці він кілька разів обходив палубу, дуже повільно, аби інші пасажери, які теж прогулювалися кораблем, встигали двічі, а то й тричі обігнати його, доки він встигав завершити перше коло, а тоді примощувався у шезлонгу, смакував бульйон і знову поринав у роздуми про своє майбутнє. Після обіду він залишався у своїй каюті, насолоджуючись самотністю і комфортом, і спокійнісінько бив собі байдики. Інколи він сидів у поштовій кімнаті й на фірмовому папері з емблемою корабля задумливо писав листи Марку Прімінґеру, Клео

чи Ґрінліфам. Листи Ґрінліфам він починав увічливими привітаннями й висловленням подяки за подарунковий кошик та комфортну каюту, а тоді розважався, додаючи нібито написаний пізніше абзац про те, як він зустрівся з Дікі, поселився у його будинку в Монджибелло й повільно, але непохитно рухається до мети, переконуючи Дікі повернутися додому, описуючи, як вони плавають у морі, рибалять, сидять у кафе, й іноді це так його захоплювало, що він списував по десять сторінок. Але Том розумів, що ніколи не відправить тих листів, тому й далі фантазував, наче Дікі не закоханий у Мардж (додаючи детальну характеристику дівчини), тому він залишається у Європі не через неї, як підозрювала місіс Ґрінліф, і ще багато-багато всього, доки весь стіл вкривали списані аркуші паперу й лунав перший дзвоник до вечері.

Іншого дня він написав ґречного листа тітці Дотті:

Люба тітонько [хоча він рідко звертався так до неї у листах і ніколи не називав її так при особистому спілкуванні].

Як ви можете бачити з емблеми на папері, я вийшов у море. Це неочікувана ділова пропозиція, про яку я поки що не можу говорити. Мені довелося відплисти раптово, тому мені дуже прикро, що я не встиг навідатись до Бостона, адже можуть минути місяці або й навіть роки, доки я повернуся назад.

Я лише прошу, щоб ви не хвилювалися і більше не надсилали мені чеків, за які я вам вельми вдячний. Особливо за той, який ви надіслали близько місяця тому. Гадаю, відтоді ви більше нічого не надсилали. Я почуваюся добре й дуже щасливий.

З любов'ю,

Том

Нема сенсу бажати їй здоров'я, вона й так здорова, як бик. І він додав:

Р. С. Я не знаю, яка в мене буде адреса, тому не можу вам її дати.

Тепер він почувався краще, адже останні слова цілком відрізали його від тітки. Він навіть не мусив казати їй, де він. Більше ніяких уїдливо-фальшивих листів і хитрих порівнянь Тома з його батьком, ні тих нікчемних чеків на шість доларів і сорок вісім центів чи дванадцять доларів і дев'яносто п'ять центів, наче в неї залишилась решта від сплати за комунальні послуги чи останньої покупки і вона кидає йому той дріб'язок, як якісь об'їдки зі свого столу. Зважаючи на її доходи, ті чеки були просто насмішкою. Тітка Дотті завжди твердила, що його виховання коштувало їй більше, ніж їй виплатила страхова компанія після смерті його батька. Може, й так, але навіщо було постійно тицяти цим йому в обличчя? Невже нормальна людина буде дорікати цим дитині? Багато тіток і навіть чужих людей виховували дітей задарма й робили це із задоволенням.

Написавши листа тітці Дотті, Том підвівся і трохи прогулявся палубою, струшуючи з себе сумовиті думки. Він завжди лютував, коли писав їй. Він обурювався від того, що мусить бути з нею ввічливим. Однак до цього часу він хотів, аби вона знала, де він був, бо такі потребував її нікчемних чеків. Довелось написати їй чимало листів, повідомляючи все нові й нові адреси, але зараз він не мав потреби в її грошах. Тепер він не залежатиме від неї, ніколи.

Раптом йому пригадався один літній день, коли йому було близько дванадцяти, він разом із тіткою Дотті та ще якоюсь її приятелькою мандрували країною, і їхня автівка потрапила в затор. Надворі було спекотно, і тітка Дотті вирядила його з термосом до заправки, аби він набрав холодної води, як зненацька автівки знову рушили. Він пригадав, як біг поміж автівками, що повільно тягнулися дорогою, щоразу майже торкаючись дверей автівки тітки Дотті, але ніяк не міг досягнути до них, бо вона повільно котила її за іншими й не хотіла зупинитися й почекати на нього бодай хвилю, а тільки визирала у вікно й гукала: «Швидше, швидше, черепахо!» Коли він врешті

наздогнав її і сів до автівки, заливаючись сльозами образи та гніву, тітка Дотті весело сказала своїй приятельці: «Мамин синочок! Чортів мамин синочок! Як і його татусь!» Дивовижно, як він міг вирости нормальним після такого ставлення. І чого це, не міг зрозуміти Том, тітка Дотті вважала його батька маминим синочком? Чи могла вона бодай чимось це довести? Аж ніяк.

Лежачи в шезлонгу й підкріплюючи свої моральні сили навколишніми розкошами, а фізичні – великою кількістю смачної їжі, Том намагався об'єктивно оцінити своє минуле. Останні чотири роки були здебільшого коту під хвіст, і він цього не заперечував. Кілька випадкових підробітків, довгі й нестерпні періоди безробіття, які призвели до того, що від постійної потреби в грошах він втратив віру в себе, а також злигався з якимись недоумками, аби лише не бути самотнім або через вигоду, яку вони могли йому запропонувати, хай навіть тимчасово, як це було з Марком Прімінґером. Небагато причин для гордості, зважаючи на те, що колись він приїхав до Нью-Йорка, сповнений надій на яскраве майбутнє. Хотів стати актором, хоча у свої двадцять років не мав ані найменшого уявлення, як важко це може бути. У нього не було ані підготовки, ані таланту. Але він думав, що таланту йому не бракує і треба лишень показати продюсерові кілька своїх пародій на кшталт «театру одного актора» – приміром, як місіс Рузвельт після відвідин клініки для неодружених матерів робить свої записи під назвою «Мій день», та й по всьому – однак три категоричні відмови відбили в нього все бажання й поховали його надії. У нього не було заощаджень, тому він узявся за першу-ліпшу роботу на вантажному судні, що перевозило банани, яка принаймні допомогла йому вибратися з Нью-Йорка. Він боявся, що тітка Дотті звернулася до поліції, аби знайти його в Нью-Йорку, хоча в Бостоні він не вчинив нічого поганого, лише втік із дому, щоб знайти своє місце у світі, як робили це до нього мільйони інших юнаків.

Його найбільшою помилкою було те, що він ніколи не тримався одного місця, подумав Том, як-от тієї роботи в бухгалтерії

універмагу, яка могла перерости в щось більше, якби він не зневірився у повільному просуванні шаблями кар'єрної драбини. Правду кажучи, у тому, що йому завжди бракувало наполегливості, він певною мірою звинувачував тітку Дотті, яка в дитинстві ніколи не вірила в нього, чим би він не займався. Коли йому було тринадцять, він узявся розвозити газети й отримав від редакції срібну медаль «За ввічливість, гарну службу й відповідальність». Том пригадував той час і наче дивився на зовсім іншу людину – тоді він був худорлявим хлопчиськом, який постійно шмигав носом, але таки зміг отримати ту срібну медаль. Тітка Дотті особливо ненавиділа його, коли Том хворів. Вона брала носовичок і з такою люттю витирала йому носа, що мало його не відривала.

Том корчився, коли згадував про це, лежачи у своєму шезлонгу, але корчився елегантно, поправляючи при цьому складки на штанях.

Він пригадував усі клятви, які давав собі ще у восьмирічному віці, обіцяючи втекти від тітки Дотті, пригадував жорстокі сцени, які йому тоді уявлялися: як тітка Дотті намагається втримати його в будинку, а він відбивається від неї кулаками, кидає на підлогу й душить її, а тоді зриває з сукні її велику брошку й сотню разів устромляє її у тітчине горло. Він утік, коли йому було сімнадцять, але тоді його повернули. Він утік знову, коли йому було двадцять, і того разу йому пощастило. А тоді його до болю вразила власна наївність і те, як мало він знав про справжній світ, наче більшість свого часу він витратив на ненависть до тітки Дотті й вигадливі плани, як би від неї утекти, а тоді вже не було коли вчитися й дорослішати. Він пригадав, як почувався тоді, коли його вигнали з роботи на складі в перший же місяць перебування у Нью-Йорку. Він пропрацював там менш як два тижні, бо йому бракувало сили по вісім годин на день підіймати важезні кошики з апельсинами. Коли його звільнили, Том подумав, що це було страшенно несправедливо. Тоді він вирішив, що у світі повно таких Саймонів Леґрі, а для того, щоб працювати на його складі, треба бути таким міцним і кремезним, як горила, інакше доведеться померти з голоду. Він пригадав, що одразу після

звільнення поцупив хлібину з прилавка гастроному, приніс додому й жадібно поглинув її, переконаний, що світ винен йому не лише цю одну хлібину, а щось набагато більше.

– Містере Ріплі? – До нього схилилась одна з англійок, яка днями опинилась поряд із ним на канапі під час чаювання. – Ми хотіли поцікавитись, чи не бажаєте приєднатися до нас і зіграти партію у бридж? Гра розпочнеться десь за п'ятнадцять хвилин.

Том ґречно випростався у шезлонгу.

– Дуже вдячний за запрошення, але я радше залишуся на палубі. До того ж я не найкращий гравець у бридж.

– Ох, та ми теж! Ну що ж, тоді іншим разом. – Вона посміхнулась і пішла.

Том знову примостився у шезлонгу, натягнув кашкета на очі й схрестив на грудях руки. Він знав, що своєю замкнутістю і байдужістю до компанії інших людей він викликає плітки серед пасажирів корабля. Адже він не запрошував на танець жодну із тих дурненьких дівчаток, які, хихикаючи, поглядали в його бік під час вечірніх танців. Він уявляв собі домисли пасажирів: «Невже він американець? *Гадаю*, що так, але він поводитьься так, наче зовсім не американець, хіба ні? Більшість американців такі *галасливі*. А він страшенно стриманий, хоча на вигляд йому не більш як двадцять три. Мабуть, у нього на думці щось дуже серйозне».

Саме так. Теперішнє і майбутнє Тома Ріплі.

7

Париж він побачив лише мигцем, визирнувши з вікна вокзалу. Перед ним була освітлена вітрина якогось кафе з укритим краплями дощу навісом, на тротуарі були розставлені столики й горщики з високими вазонами, наче на картинці з туристичного путівника, а далі тягнулися довгі залізничні платформи, уздовж яких туди-сюди походжали одягнені в синю уніформу носії з чужими валізами, а віддалік стояв спальний вагон, який повезе його до Рима. Він приїде до Парижа іншим разом, подумав Том. Йому не терпілось дістатися до Монджибелло.

Коли він прокинувся наступного ранку, він уже був в Італії. Того ранку трапилося дещо надзвичайно приємне. Том визирав у вікно та споглядав місцеві пейзажі, коли почув, як італійці, що стояли в коридорі за дверима його купе, у своїй розмові згадали Пізу. Місто пропливало по інший бік потяга. Том вийшов у коридор, щоб краще його роздивитися, мимовільно вишукуючи очима похилену вежу, хоча й не був цілком певен, що вони минали саме Пізу, і не знав напевне, чи можна побачити вежу з такої відстані, але таки побачив її – товсту білу колону, що випиналася понад низенькими світлими будиночками, які напевне й були містом, і *хилилася*, хилилася під таким кутом, що Том не міг повірити власним очам! Він завжди думав, що кут нахилу Пізанської вежі перебільшували. Це здалося йому добрим знаком, свідченням того, що Італія дасть йому все, чого він прагнув, і справа з Дікі теж залагодиться.

Він прибув до Неаполя пізно того ж вечора, проте автобус до Монджибелло вирушав лише наступного ранку об одинадцятій. Хлопчина шістнадцяти літ у брудній сорочці, обшарпаних штанах та армійських черевиках побачив, як Том міняв на вокзалі гроші, і причепився до нього, пропонуючи бозна-що, може, дівчат, а може, наркотики, а тоді, попри Томові протести, заліз разом із ним до таксі та вказував водієві куди їхати, ні на мить не змовкаючи й піднявши

вгору вказівного пальця, ніби хотів сказати тому: «Я влаштую тебе якнайкраще, от побачиш». Том більше не суперечив і понуро сидів у самому куточку заднього сидіння, схрестивши на грудях руки. Нарешті таксі зупинилося перед великим готелем, вікна якого виходили на бухту. Тома налякав би такий вишуканий готель, якби за номер довелося платити йому, а не містеру Грінліфу.

– Санта Лючія! – тріумфально вигукнув хлопець, показуючи на море.

Том кивнув. Врешті-решт, хлопець не мав на меті нічого поганого. Том заплатив водієві й простягнув хлопчині сто лір – купюру, яка, за його підрахунками, дорівнювала десь шістнадцяти доларам та кільком центам, і ця сума, якщо вірити статті про Італію, яку він прочитав на кораблі, вважалось тут хорошими чайовими, однак хлопець виглядав ображеним. Тоді Том дав йому ще сто лір, а коли хлопець все одно не був задоволений, просто відмахнувся від нього й зайшов до готелю слідом за посильними, що якраз заносили всередину його валізи.

Того вечора Том повечеряв у прибережному ресторані «Зі'Тереса», який йому порекомендував англомовний менеджер готелю. Йому з великими труднощами таки вдалося зробити замовлення, і першою стравою, яку йому принесли, виявилися маленькі восьминоги такого неприродного фіолетового кольору, що здавалося, ніби їх варили в чорнилі, яким було написано меню самого ресторану. Він скуштував шматочок одного щупальця, яке виявилось огидним на смак і нагадувало йому хрящ. З другою стравою він теж прогадав. Йому подали таріль із різними видами смаженої риби. Третя страва (Том був переконаний, що йому принесуть якийсь десерт) виявилась тарілочкою із двома невеликими червонуватими рибинами. Ох, Неаполь! Але Том не переймався їжею. Він уже встиг розвеселитися, скуштувавши тутешнього вина. Ліворуч удалині, понад зазубреною вершиною гори Везувій, здіймався майже повний місяць. Том спокійно споглядав цю картину, наче бачив її вже сотню разів. Далі берег завертав убік і там, за Везувієм, знаходилось містечко Річарда.

Наступного ранку об одинадцятій він сів на автобус. Дорога тягнулася вздовж узбережжя, минаючи невеликі містечка, де автобус робив короткі зупинки, – Торре-дель-Греко, Торре-Аннунціата, Кастелламаре, Сорренто. Том зацікавлено прислухався до їхніх назв, які вигукував водій. Після Сорренто дорога зробилася вузькою і тепер тулилася до прямовисної скелі – щось схоже Том бачив на фотографіях у Грінліфів. Час від часу біля самої води з'являлися поодинокі селища, він бачив білі хатинки, наче розкидані хлібні крихти, і темні цятки – голови людей, що плавали недалеко від берега. Том помітив посеред дороги величезний валун, який, імовірно, відколовся від скелі. Водій спокійнісінько об'їхав його й гукнув:

– *Монджибелло!*

Том зірвався на ноги та стягнув із полиці свою валізу. Іншу валізу було прикріплено до даху автобуса, і її зняв для нього помічник водія. Автобус рушив, а Том залишився стояти на узбіччі, наодинці зі своїми валізами. У нього над головою виднілися будинки, які щосили чіплялися за скелю. Унизу теж були будинки, їхні вкриті черепицею дахи вирізнялися на фоні блакитного моря. Наглядаючи за своїми валізами, Том зайшов до невеликого будиночка із табличкою «ПОШТА» на фасаді й запитав у чоловіка за скляною перегородкою, де знаходився будинок Річарда Грінліфа. Том автоматично звернувся до нього англійською, але здавалося, що чоловік його зрозумів, тому що вийшов з-за своєї перегородки, з порога показав йому в той бік, звідки він приїхав автобусом, і додав італійською зрозумілу, на його думку, вказівку, як туди дістатися:

– *Sempre seeneestra, seeneestra!*^[Z]

Том подякував і запитав, чи може на певний час залишити на пошті обидві свої валізи, і чоловік, здавалося, зрозумів і це, бо допоміг йому затягнути валізи всередину.

Йому довелося запитати ще двох людей, де був будинок Річарда Грінліфа, і скидалося на те, що всім знали, де він, а третя людина навіть змогла показати його – великий двоповерховий будинок із

залізною брамою, що виходила на дорогу, і терасою, що нависала над крутим обривом. Том подзеленькав у металевий дзвоник поряд із брамою. З дому, витираючи руки об фартух, вийшла італійка.

– Містер Грінліф? – із надією запитав Том.

Жінка посміхнулась і щось довго пояснювала італійською, а тоді показала вниз, у бік моря. Тому здалося, що вона весь час повторювала слово «єврей».

Том кивнув.

– Grazie ^[8].

Йому варто спуститися на пляж у тому, у чому прийшов, чи надягнути купальний костюм, щоб їхня зустріч виглядала випадковою? А може, краще зачекати й навідатися тоді, коли настане час для чаю або коктейлю? Чи все-таки спершу зателефонувати? Він не привіз із собою купального костюма, а тут йому без нього аж ніяк не обійтись. Том зазирнув до однієї з невеличких крамниць поряд з поштою, у крихітній вітрині якої побачив сорочки й купальні шорти. Примірявши декілька пар, які йому не підійшли або зовсім не пасували для купання, він придбав чорно-жовті плавки, трішки ширші за пояс для підтримки панчіх. Він акуратно загорнув свій одяг у дощовик і босоніж вийшов із крамниці. Тоді знову застрибнув досередини. Бруківка була пекучою, як розжарені вуглини.

– Черевики? Сандалі? – запитав він у продавця.

Але чоловік не торгував взуттям.

Том знову взув свої черевики й повернувся на пошту, аби залишити одяг разом із валізами, однак двері пошти були зачинені. Він чув, що в Європі таке досить поширено – коли крамниці та інші заклади зачиняються з полудня до четвертої по обіді. Він розвернувся і рушив брукованою стежкою, котра, як він думав, вела до пляжу. Тоді спустився дюжиною крутих кам'яних східців, ще однією брукованою стежкою, минаючи крамниці й будинки, знову спустився сходами та врешті опинився на рівній широкій набережній, що ледве здіймалася над пляжем. Тут було кілька кафе

та ресторанів, надворі стояли столики. Зграйка засмаглих місцевих хлопчаків, що сиділи віддалік на дерев'яній лавці, уважно дивилися на нього, коли він проходив повз них. Том соромився великих коричневих черевиків, що красувалися на його ногах, і своєї блідої, як у примари, шкіри. Він ціле літо не був на пляжі. Він ненавидів пляжі. Від набережної простягалась викладена дерев'яними дошками стежина, яка закінчувалася посеред пляжу, і Том навіть не сумнівався, що пісок обпече його босі ступні, адже всі інші відпочивальники лежали на рушниках, та він все одно зняв черевики і якусь мить стояв на гарячих дошках, спокійно розглядаючи групки людей поблизу. Жоден із відпочивальників не був схожий на Річарда, а підігріте повітря переливалося і виблискувало, не дозволяючи йому розгледіти людей, які були далі. Том ступив однією ногою на пісок і одразу ж відсмикнув її. Тоді глибоко вдихнув, квапливо пройшов решту шляху до води й занурив ступні в прохолодні морські хвилі. Рушив уздовж берега.

Том помітив його здалеку й навіть не сумнівався, що то був Дікі, хоча його шкіру й укривала бронзова засмага, а хвилясте волосся стало світлішим, відколи Том бачив його востаннє. Він був разом із Мардж.

– Дікі Грінліф? – посміхаючись, запитав Том.

Дікі підняв голову.

– Так.

– Я Том Ріплі. Ми зустрічалися у Штатах кілька років тому. Пригадуєш?

Погляд Дікі не виказував жодних спогадів.

– Здається, твій батько казав, що напише тобі про мій приїзд.

– А, точно! – вигукнув Дікі, ляснувши себе по чолі, наче сам здивувався, як він міг про це забути. Тоді підвівся. – Ти Том... як там тебе?

– Ріплі.

– Це Мардж Шервуд, – сказав він. – Мардж, це Том Ріплі.

– Привіт, – сказав Том.

– Привіт, – відповіла дівчина.
– Ти тут надовго? – запитав Дікі.
– Ще не знаю, – відказав Том. – Я щойно приїхав. Хочу подивитися, що це за місцина.

Дікі оглядав його з голови до ніг і, як здалося Тому, був не вельми задоволений. Дікі схрестив руки на грудях, широко розставивши свої стрункі засмаглі ноги, що занурювалися у розпечений пісок, який, утім, його зовсім не хвилював. Том знову натягнув на ноги черевики.

– Збираєшся придбати будинок? – запитав Дікі.
– Не знаю, – нерішуче відповів Том, наче досі обмірковував це питання.

– Зараз сприятливий час для купівлі будинку, якщо хочеш залишитись тут на зиму, – озвалась дівчина. – Майже всі літні туристи вже поїхали. А взимку нам тут не завадить кілька американців.

Дікі мовчав. Він знову опустився на великий рушник поряд із Мардж, і в Тома закралася підозра, що він лише чекає, коли Том попрощається з ними й піде своєю дорогою. Том стояв перед ними, почуваячись таким блідим і голим, як у той день, коли він народився. Він ненавидів купальні костюми. Ось ці його плавки були дуже відкриті. Том видобув з кишені піджака, загорнутого в дощовик, пачку цигарок, і запропонував їх Дікі й Мардж. Дікі взяв одну, і Том прикурих її своєю запальничкою.

– Ти, здається, не пригадуєш нашої зустрічі в Нью-Йорку, – сказав Том.

– Чесно кажучи, не зовсім, – відказав Дікі. – Де ми зустрічалися?
– Здається... Чи часом не в Бадді Ланкенау? – Вони зустрілися не там, але Том знав, що Дікі знайомий із Бадді Ланкенау, а Бадді був досить поважним молодим чоловіком.

– Справді? – якимось мляво протягнув Дікі. – На жаль, мої спогади про ті дні в Америці останнім часом зовсім розмиті.

– Так і є, – втрутилась Мардж, намагаючись допомогти Тому. – Що далі, то гірше. Коли ти приїхав, Томе?

– Десь годину тому. Я залишив свої валізи на пошті. – Він засміявся.

– Не хочеш сісти? У нас є ще один рушник. – На піску поряд із собою вона розстелила трохи меншого білого рушника.

Том із вдячністю пристав на її пропозицію.

– Піду трохи скупаюся, щоб освіжитися, – підводячись, сказав Дікі.

– Я з тобою! – гукнула Мардж. – Ти йдеш, Томе?

Том пішов за ними. Дікі разом із дівчиною зайшли досить глибоко – обоє видавалися чудовими плавцями, а Том залишився недалеко від берега, і найпершим вийшов із води. Коли Дікі й Мардж повернулися до рушників, Дікі сказав (імовірно, з ініціативи дівчини):

– Ми вже йдемо. Не хочеш піднятися до будинку й пообідати разом із нами?

– Так, я не проти. Дякую за запрошення. – Том допоміг їм зібрати рушники, сонячні окуляри та італійські газети.

Том уже думав, що вони ніколи туди не дійдуть. Дікі та Мардж ішли попереду, повільно й непохитно підіймаючись безкінечними східцями, переступаючи через дві сходинки. Сонце геть виснажило Тома. М'язи ніг тремтіли навіть на рівній поверхні. Його плечі вже почервоніли, і він накинув сорочку, аби сховатися від сонячних променів, але сонце припікало йому голову і Тома починало нудити.

– Як ти там, тримаєшся? – запитала Мардж, навіть не захекавшись. – Звикнеш, якщо залишишся тут довше. Якби ти знав, що тут було в липні, у сам розпал спеки!

Тому забракло повітря, аби щось відповісти.

За п'ятнадцять хвилин він почувався краще. Він прийняв холодний душ і тепер сидів на терасі Дікі в зручному плетеному кріслі й тримав у руці склянку мартіні. За порадою Мардж він знову надягнув плавки й накинув на плечі сорочку. Поки він був у душі, на терасі накрили стіл для трьох, а Мардж пішла на кухню побалакати

італійською зі служницею. Тому було цікаво, чи Мардж теж мешкала в цьому будинку, адже він був досить просторим. Він помітив, що меблів було небагато, але поєднання італійської старовини й американського богемного стилю створювало приємну атмосферу. У коридорі він угледів дві оригінальні картини Пікассо.

Мардж вийшла на терасу зі склянкою мартіні.

– Он там мій будинок. – Вона показала на нього. – Бачиш? Білий, квадратний, із темно-червоним дахом, темнішим, ніж у сусідніх будинків.

Розгледіти його серед інших будинків було майже неможливо, але Том удав, ніби бачить його.

– Ти тут уже давно?

– Рік. Провела тут минулу зиму. Ото була зима! Дощило ледь не кожного дня, усі три місяці!

– Нічого собі!

– Угу. – Мардж потягувала своє мартіні й задоволено поглядала на маленьке містечко. Вона теж надягла купальний костюм яскраво-червоного кольору, а зверху накинула смугасту сорочку. Вона виглядала непогано, подумав Том, і навіть мала гарну фігуру, якщо вам до смаку не надто худорляві дівчата. Але Томові такі не подобались.

– Наскільки я знаю, Дікі має вітрильника, – сказав Том.

– Так, «*Pini*». Це скорочено від «*Pinistrello*»^[9]. Хочеш його побачити?

Вона знову показала на якийсь нерозбірливий предмет унизу біля невеличкого причалу, який можна було розгледіти з краю тераси. Майже всі вітрильники виглядали однаково, але Мардж пояснила, що вітрильник Дікі більший за інші й має дві щогли.

На терасу вийшов Дікі й налив собі коктейль із глечика на столі. На ньому були погано попросовані білі парусинові штани та лляна теракотова сорочка під колір його засмаги.

– Вибачай, що без льоду. Я не маю холодильника.

Том посміхнувся.

– Я привіз тобі купальний халат. Твоя мама казала, що ти просив. А також кілька пар шкарпеток.

– Ти знаєш мою маму?

– Мені пощастило познайомитися з твоїм батьком незадовго до того, як я покинув Нью-Йорк, і він запросив мене до себе на вечерю.

– Справді? То як там моя мама?

– Вона сиділа з нами цілий вечір. Але мені здалося, що вона швидко втомлюється.

Дікі кивнув.

– Цього тижня я отримав листа про те, що їй стало трохи краще. Принаймні немає якихось видимих погіршень, правда?

– Гадаю, що немає. Мені здається, що кілька тижнів тому твій батько мав більше приводів для хвилювання. – Том завагався. – Він трохи хвилювався через те, що ти не хочеш повертатися додому.

– Герберт завжди через щось хвилюється, – відказав Дікі.

Мардж зі служницею винесли з кухні паруючі спагеті, велику тарілку салату й нарізаний хліб. Дікі й Мардж завели розмову про розширення якогось ресторану неподалік від пляжу. Власник збирався збільшити терасу, щоб було місце для танців. Вони обговорювали це повільно, не минаючи жодної деталі, ніби мешканці невеликого містечка, яких цікавлять найменші зміни, які відбуваються навколо. Том не мав що сказати.

Більшість часу він оглядав персні Дікі. Йому сподобались обидва: великий квадратний зелений камінь у золотій оправі на середньому пальці правої руки та перстень із печаткою на мізинці іншої руки, більший і кращий, ніж той, що його носив містер Грінліф. У Дікі були довгі кістляві пальці, трохи схожі на його власні, подумав Том.

– До речі, перед від'їздом твій батько показував мені верфі компанії «Бурк-Грінліф», – сказав Том. – Він розповідав, що там багато змінилося, відколи ти поїхав. Побачене мене дуже вразило.

– Мабуть, він і роботу тобі пропонував. Він завжди шукає перспективну молодь. – Дікі обертав виделку, акуратно накручуючи на неї спагеті, а тоді запхав її до рота.

– Ні, не пропонував. – Том відчував, що обід минає геть кепсько, гірше нікуди. Невже містер Грінліф повідомив Дікі, що він приїде, аби напучувати його повернутись додому? Чи, може, в Дікі просто був поганий настрій? Одне він знав напевне – Дікі дуже змінився, відколи Том бачився з ним востаннє.

Дікі приніс відполіровану кавоварку-еспресо майже два фути заввишки^[10] і встромив вилку в розетку на терасі. За кілька секунд з'явилися чотири невеличкі чашки кави, одну з яких Мардж віднесла на кухню служниці.

– У якому готелі ти зупинився? – запитала Мардж у Тома.

Він посміхнувся.

– Поки що ні в якому. Що можеш запропонувати?

– «Мірамар» тут найкращий. Є ще один готель, «У Джорджіо», але...

– Кажуть, що «У Джорджіо» в ліжку водяться *пульчі*, – перебив її Дікі.

– Це блохи. «У Джорджіо», звісно, дешевший готель, – серйозно сказала Мардж, – але сервіс...

– Паскудний, – докинув Дікі.

– Ти сьогодні в доброму гуморі. – Мардж повернулась до Дікі й кинула в нього дрібною сиру.

– У такому разі я краще поселюся в «Мірамар», – підводячись, сказав Том. – Мені вже час іти.

Жоден з них не став його відмовляти. Дікі провів його до брами.

Мардж залишилась на терасі. Том гадав, чи Мардж і Дікі крутять роман на кшталт класичного *faute de mieux*^[11], який не обов'язково помітний для оточення, бо жоден із коханців не виявляє надто багато ентузіазму. Мардж закохана в Дікі, припустив Том, але Дікі ставився до неї байдуже, наче поряд із ним сиділа не молода дівчина, а п'ятдесятирічна служниця-італійка.

– Мені б хотілося подивитися на твої малюнки, – сказав Том.

– Добре. Ну, гадаю, ми ще побачимось, якщо вже ти тут залишаєшся, – і Том подумав, що він сказав це лише тому, що згадав

про свій купальний халат і шкарпетки.

– Дякую за обід. До зустрічі, Дікі.

– До зустрічі.

Залізна брама з брязкотом зачинилась.

Том винайняв собі номер у «Мірамарі». Була вже четверта, коли він забрав свої валізи з пошти, з останніх сил вийняв і почепив на вішак свій найкращий костюм, а тоді утомлено повалився на ліжку. Голоси тутешніх хлопчаків, що теревенили в нього під вікном, лунали так виразно, наче вони були в його кімнаті, а від презирливого реготу одного з них, що раз за разом проривався поміж його нерозбірливою балаканиною, Тома корчило й пересмикувало. Він уявляв, як вони обговорюють його похід до синьйора Ґрінліфа й роблять геть неулесливі припущення про те, що його спіткає далі.

Що він узагалі тут робить? У нього тут немає друзів, він не знає італійської. А що буде, як він занедужає? Хто про нього подбає?

Том підвівся, усвідомлюючи, що його зараз знудить, і повільно почовгав до ванни, знаючи, що має ще трохи часу. Там він вивергнув із себе обід і, як йому здалося, рибу з Неаполя. Тоді повернувся на ліжку й миттю заснув.

Коли він прокинувся, ослаблений і кволий, надворі ще виднілося, а його новенький годинник показував пів на шосту. Він визирнув у вікно, автоматично вишукуючи поглядом великий білий будинок Дікі з навислою над обривом терасою, намагаючись розгледіти його серед безлічі рожевих і білих будиночків, що тулилися навколо нього. Він помітив товсту червону балюстраду, що облямовувала терасу. Чи Мардж досі була там? Чи вони з Дікі говорили про нього? Він почув сміх, що перекрикував не такий уже й гучний вуличний гамір, такий голосний і дзвінкий, що він здався йому настільки американським, наче він почув якусь фразу рідною мовою. На мить перед ним з'явилися Мардж та Дікі, вони перетинали простір між будинками на головній вулиці. Тоді повернули за ріг і Том підійшов до бічного вікна, аби краще їх роздивитися. Біля готелю, якраз під його вікном, простягалася вузьенька вуличка, і Мардж із Дікі рушили нею. Дікі був одягнений у білі штани й теракотову сорочку, а Мардж

була у блузці та спідниці. Напевне, вона ходила додому перевдягатися, подумав Том. Або ж тримала частину свого одягу в будинку Дікі. На невеличкому дерев'яному причалі Дікі перекинувся кількома словами з якимось італійцем і дав йому гроші. Італієць торкнувся рукою свого кашкета й відв'язав від причалу невеликий вітрильник. Том дивився, як Дікі допоміг Мардж сісти в той вітрильник. Здійнявся білий парус. Позаду них, ліворуч, у воду занурювалося жовтогаряче сонце. Том чув, як Мардж засміялась, а Дікі гукнув щось італійцю біля причалу. Том збагнув, що то був їхній звичайний день – сієста після пізнього обіду, а на заході сонця – морська прогулянка на вітрильнику Дікі. Тоді кілька коктейлів в одному з кафе на березі моря. Вони насолоджувалися ще одним звичайним днем, ніби його, Тома, взагалі не існувало. Навіщо Дікі повертатися у світ метро, таксі, накрохмалених комерців і робочого дня до п'ятої? Чи навіть автівки з водієм і відпустки у Флориді та Мені? Значно цікавіше плавати вітрильником, хай і в старому одязі, й ні перед ким не відповідати за те, як він проводить свій час, та ще й мати власний будинок з добродушною служницею, яка, ймовірно, робить усе за нього. А ще гроші, які можна витратити на подорожі. Том страшенно заздрив йому й до болю в серці жалів самого себе.

Мабуть, у своєму листі містер Грінліф написав щось таке, що якраз і налаштувало Дікі проти нього, припустив Том. Було б набагато краще, якби він просто сидів собі в одному з тих кафе на пляжі й ніби ненароком познайомився з Дікі. Може, з часом йому таки вдалося б переконати Дікі повернутися додому, якби їхнє знайомство відбулося за інших обставин, але тепер він навряд чи зможе чимось зарадити. Том лаяв себе за те, що вранці був таким занудним і незграбним. Йому ніколи не щастило, коли він брався за що-небудь надто серйозно. Він уже давно це помітив.

Нехай мине кілька днів, подумав Том. Найперше, що йому потрібно – сподобатись Дікі. Він прагнув цього понад усе на світі.

Том прочекав три дні. Четвертого дня близько полудня він спустився на пляж і побачив Дікі – той був сам і на тому ж місці, де Том побачив його вперше, навпроти сірих скель, що простягалися з суходолу аж у глиб пляжу.

– Доброго ранку! – гукнув Том. – Де Мардж?

– Доброго ранку! Напевне трохи запрацювалась. Вона скоро прийде.

– Запрацювалась?

– Мардж письменниця.

– Ага.

Дікі затягнувся італійською цигаркою, яку тримав у кутику рта.

– Де ти пропадав? Я думав, що ти поїхав.

– Хворів, – недбало кинув Том і розстелив на піску свій рушник, але не надто близько від рушника Дікі.

– А, живіт скрутило, як буває після приїзду в усіх туристів?

– Завис між життям і туалетом, – посміхнувшись, відказав Том. – Та я уже в порядку. – Насправді ж він був такий слабкий, що йому бракувало сил навіть вийти з готелю, але він повзав підлогою свого номера від однієї сонячної латки до іншої, намагаючись упіймати промені, що проникали крізь вікна, аби не виглядати таким білошкірим, коли наступного разу піде на пляж. А останні крихти своїх сил він спрямував на вивчення італійського розмовника, якого придбав у вестибюлі готелю.

Том спустився до моря, упевнено заглибився до пояса та взявся хлюпати водою собі на плечі. Зайшов трохи далі, аж вода сягнула його підборіддя, трохи поплавав, а відтак повільно вийшов на берег.

– Чи можу я чимось пригостити тебе в готелі перед тим, як підеш додому? – запитав Том у Дікі. – І Мардж теж, якщо вона прийде. Я б хотів віддати тобі купальний халат і шкарпетки.

– О, так. Дуже дякую за запрошення, я б залюбки чого-небудь випив. – Він повернувся до читання італійської газети.

Том розтягнувся на своєму рушнику. Він чув, як годинник у містечку пробив першу.

– Схоже, Мардж уже не прийде, – озвався Дікі. – Мабуть, підемо без неї.

Том підвівся. Вони рушили до «Мірамару» і майже не говорили, лише Том запросив Дікі пообідати з ним, а Дікі відмовився, бо його служниця уже приготувала обід, який чекає на нього вдома. Вони піднялися до Томового номера. Дікі приміряв купальний халат і приклав шкарпетки до босих ступень. І халат, і шкарпетки були йому якраз, і, як Том і сподівався, Дікі дуже сподобався колір халата.

– І ще ось це, – сказав Том, виймаючи з шухляди комода квадратний пакет, загорнутий в аптечний папір. – Мама передала тобі краплі для носа.

Дікі посміхнувся.

– Мені вони більше не потрібні. Колись у мене був синусит. Але я заберу їх.

Тепер у Дікі було все, подумав Том, усе, що він міг йому запропонувати. Тож він відмовиться і від випивки, Том навіть не сумнівався. Він провів Дікі до дверей.

– А знаєш, твій батько страшенно переймається тим, що ти не хочеш повертатися додому. Він попросив мене поговорити з тобою, прочитати гарну лекцію, чого я, звісно ж, не буду робити, однак я мушу повідомити йому якісь новини. Я обіцяв, що писатиму.

Дікі повернувся до нього, не відпускаючи дверної ручки.

– Не знаю, що там мій татусь собі понавигадував. Чим, на його думку, я тут займаюся – напиваюся до чортиків? Мабуть, узимку полечу на кілька днів до Америки, але я не збираюся там залишатися. Тут я почуваюся щасливішим. Якщо я повернуся жити до Америки, тато неодмінно причепиться до мене з роботою у «Бурк-Грінліф». І не дозволить малювати. Мені подобається малювати, і я вважаю, що це мені вирішувати, як я маю жити.

– Розумію. Але він казав, що не примушуватиме тебе працювати в його компанії, хіба що ти сам захочеш приєднатися до конструкторського відділу, а він запевняв мене, що тобі завжди подобалось створювати макети вітрильників.

– Ну... ми з татом уже обговорювали цю тему. У будь-якому разі дякую, Томе, що передав татове послання і одяг. Дуже люб'язно з твого боку. – Дікі простягнув йому руку.

Том не міг примусити себе потиснути її. Він був на межі провалу як у справі містера Грінліфа, так і своєї дружби з Дікі.

– Гадаю, що маю ще щось тобі розповісти, – із посмішкою сказав Том. – Твій батько відправив мене сюди тільки для того, щоб я переконав тебе повернутись додому.

– Що ти маєш на увазі? – насупився Дікі. – Оплатив дорогу?

– Так. – То був його останній шанс або зацікавити Дікі, або ж відштовхнути його остаточно. Зараз Дікі або розреготеться, або з відразою хрясне за собою дверима. Та ось кутики його рота потягнулися вгору й на обличчі Дікі з'явилася уже знайома Томові посмішка.

– Оплатив дорогу! Хто б міг подумати! Він, мабуть, у відчаї? – Дікі зачинив двері й залишився в номері.

– Він підійшов до мене в одному з барів у Нью-Йорку, – продовжив Том. – Я сказав, що ми з тобою ніколи не були близькими друзями, але він був упевнений, що я зможу тебе вмовити, якщо приїду сюди. Тож я пообіцяв, що спробую.

– А як він тебе знайшов?

– Через Шріверів. Я й сам їх добре не знаю, одначе... Вони запевнили твого батька, що я твій друг і зможу тебе переконати.

Обидва засміялися.

– Я не хочу, щоб ти думав, ніби я збираюся викачувати з твого батька гроші, – сказав Том. – Я сподіваюся незабаром знайти якусь роботу в Європі й повернути йому гроші за дорогу. Він придбав для мене квиток туди й назад.

– Ой, та не переймайся! Він запише ці гроші до витрат компанії «Бурк-Грінліф». Можу собі уявити, як тато підійшов до тебе в барі! До речі, який це був бар?

– «У Рауля». Насправді ж він побачив мене ще в «Зеленій клітці» і звідти пішов за мною. – Том розглядав обличчя Дікі, намагаючись зрозуміти, чи знайома йому назва «Зелена клітка», адже бар був досить відомим, але скидалося на те, що Дікі про нього не чув.

Вони спустилися до готельного бару, аби щось випити. Пили за здоров'я Герберта Річарда Грінліфа.

– До мене щойно дійшло, що сьогодні неділя, – сказав Дікі. – Мардж пішла до церкви. Ходімо до нас на обід. У неділю в нас завжди курка. Знаєш, стара американська традиція – їсти в неділю курку.

Дорогою Дікі хотів зайти до Мардж – раптом вона ще вдома. Вони піднялися кількома сходами, що тулилися до крутої скелі та збігали до самісінької дороги, перетнули чийсь сад і знову піднялися сходами. Будинок Мардж був неохайною одноповерховою будівлею, до якої примикав занедбаний садочок. Посеред стежки, що вела до дверей, валялися кілька відер і садовий шланг, а на присутність тут жінки вказували яскраво-червоний купальник і ліфчик, що висіли на підвіконні. Крізь відчинене вікно Том побачив завалений усякою всячиною стіл і друкарську машинку.

– Привіт! – відчинивши двері, сказала Мардж. – Вітаю, Томе! Де ти пропадав увесь цей час?

Вона запропонувала їм щось випити, але виявила, що джину в її пляшці залишилося тільки на денці.

– Байдуже, ми все одно йдемо до мене на обід, – сказав Дікі. Він пройшов її спальнею-вітальнею так, наче був у себе вдома й сам частково тут мешкав. Схилився над горщиком, у якому росла якась крихітна рослинка, і ніжно торкнувся пальцем її листочків. – Том хоче розказати тобі щось дуже смішне, – сказав він. – Ну ж бо, розкажи їй, Томе.

Том перевів подих і почав свою історію. Він намагався зробити її дуже смішною, і Мардж реготала так, наче вже давно не чула нічого кумедного.

– Коли він зайшов за мною до «Рауля», я був готовий вискочити у вікно туалету! – Його язик плескав сам по собі, а він тим часом оцінював, наскільки високо його акції піднялися у Дікі та Мардж. Він читав це на їхніх обличчях.

Підйом на пагорб до будинку Дікі вже не здавався йому таким тривалим, як раніше. Смаковитий запах смаженої курки розлігся терасою. Дікі налив усім мартіні. Том прийняв душ, потім Дікі прийняв душ і, повернувшись на терасу, зробив собі коктейль точнісінько як минулого разу, от тільки зараз атмосфера була зовсім іншою.

Дікі примостився на плетеному кріслі й закинув ноги на бильце.

– Розкажи ще щось, – сказав він, посміхаючись. – Чим ти займаєшся? Ти, здається, казав, що хочеш знайти роботу.

– А що? Маєш на думці якусь роботу для мене?

– Та ні, навряд...

– Ох, я можу робити багато всього. Я можу бути камердинером у готелі, доглядати дітей, працювати бухгалтером... У мене поки що не дуже затребуваний талент до цифр. Скільки б я не випив, я завжди знаю, коли офіціант намагається мене обрахувати. Я вмію підробляти підписи, водити гвинтокрил, грати в кості, удавати з себе будь-кого, куховарити... а ще я можу з легкістю показати в нічному клубі «театр одного актора», якщо їхній артист раптом захворіє. Мені продовжувати? – Том нахилився вперед, перераховуючи свої таланти на пальцях. Він міг продовжувати нескінченно.

– Що це за «театр одного актора»? – поцікавився Дікі.

– Ну... – Том зірвався на ноги. – Ось такий, приміром. – Він став, уперся рукою в бік, одну ногу виставив уперед. – Це леді Ослівна випробовує американську підземку. Вона жодного разу не спускалася в метро навіть у Лондоні, але їй неодмінно закортіло зробити це в Америці. – Том показав пантоміму: пані спершу шукає

монетку, а коли знаходить її, то виявляється, що вона не пролазить у щілину автомата. Тоді вона купує жетон і довго роздумує, якими сходами їй скористатися, потім лякається страшенного шуму й довгої поїздки без зупинок, а тоді знову метикує, як би то краще вибратися з цього місця (тієї миті на терасу вийшла Мардж і Дікі пояснив їй, що Том показує англійську леді в метро, але дівчина, здається, нічого не втямила й запитала: «Що-що?»), а тоді відчиняє двері, які могли бути хіба що дверима до чоловічої вбиральні, судячи з нажаханого виразу її обличчя. Відтак жіночці трапляються щораз нові перешкоди, аж її починає тіпати, жах дедалі наростає, а тоді вона втрачає свідомість. Том граційно впав на канапу-гойдалку.

– Чудово! – вигукнув Дікі, плескаючи в долоні.

Мардж не сміялась. Вона стояла там, де зупинилась, і виглядала розгубленою. Жоден із них не пояснив їй, у чому суть цієї пантоміми. Вона все одно не зрозуміє такого гумору, подумав Том.

Том ковтнув мартіні, страшенно задоволений собою.

– Якось покажу тобі інший номер, – звернувся він до Мардж, але здебільшого тільки для того, аби запевнити Дікі, що має наготові ще багато пантомім.

– Обід уже готовий? – запитав Дікі. – Я помираю з голоду.

– Я чекаю, коли приготуються ті клятї артишоки. Ти ж знаєш свою плиту. На ній страшенно важко що-небудь приготувати. – Вона посміхнулась до Тома. – У Дікі дуже старомодні погляди на деякі речі, особливо якщо *не йому* доводиться з ними марудитись. У нього досі піч на дровах. А ще він ніяк не хоче придбати холодильника чи бодай морозильну камеру.

– Це одна з причин, чому я покинув Америку, – сказав Дікі. – Усі ті прилади – це гроші на вітер, особливо у країні, де є стільки служників. Чим би цілісінький день займалась Ермелінда, якби могла приготувати обід за якихось півгодини? – Він підвівся. – Ходімо, Томе, покажу тобі кілька своїх картин.

Дікі провів його до великої кімнати, до якої Том уже кілька разів зазірав, коли минав її по дорозі до ванної. Під двома вікнами

стояла довга канапа, а посеред кімнати – великий мольберт.

– Це портрет Мардж, над яким я зараз працюю. – Він вказав на полотно на мольберті.

– Ого, – з удаваним зацікавленням протягнув Том. На його думку, картина була паршивенькою. Мабуть, так думав не тільки він. Її усмішка виглядала занадто нестримною і трохи безглуздою. Її шкіра була червоною, ніби в індіанки. Якби Мардж не була єдиною тутешньою блондинкою, ніхто б її не впізнав.

– А тут... багато пейзажів, – із награно скромною посмішкою сказав Дікі, хоча й так було очевидно, що він чекав від Тома компліментів, адже, без сумніву, пишався своїми малюнками. Усі вони були зроблені поспіхом, абияк і були майже однакові. Чи не на кожній поєднувались теракотовий та яскраво-синій кольори – теракотові дахи будинків, теракотові гори, яскраво-синє море. Тим же яскраво-синім кольором були намальовані очі Мардж.

– Мої роботи у стилі сюрреалізму, – пояснив Дікі, розкладаючи на колінах ще одне полотно.

Том поморщився. Йому було соромно, наче то він сам намалював ту картину. Він не сумнівався, що то черговий портрет Мардж, тільки тепер у неї було довге змієподібне волосся. Та куди гіршими були мініатюрні пейзажі в її очах – маленькі будиночки Монджибелло й довколишні гори в одному оці та пляж, напханий крихітними червоними людьми, – в іншому.

– Мені подобається, – сказав Том. Таки-так, містер Грінліф казав правду. Утім, Дікі мав бодай якесь заняття і не шукав на свою голову пригод, припустив Том, точнісінько як тисячі інших нікчемних художників-аматорів по всій Америці. Йому лише було прикро, що Дікі теж потрапив до цієї категорії художників, адже йому так хотілося, щоб Дікі досягнув чогось більшого.

– Мені не судилося стати видатним художником, – зауважив Дікі, – однак живопис дає мені багато задоволення.

– Еге ж. – Томові хотілося якнайшвидше забути про ті малюнки, та й взагалі про те, що Дікі щось малював. – Може, покажеш мені інші

кімнати?

– Залюбки! Ти ще не бачив моєї вітальні, правда?

Дікі прочинив одні з дверей у коридорі, що вели до чималої кімнати з каміном, канапами, книжковими полицями та трьома вікнами: одне з них виходило на терасу, друге – на подвір'я по інший бік дому, а третє – на сад перед будинком. Дікі пояснив, що не використовує цю кімнату влітку, а лише взимку, аби якось змінити своє оточення. Ця кімната більше скидалася на барліг затаєного книголюбця, ніж на справжню вітальню, подумав Том. І це його неабияк здивувало. Він мав Дікі за не надто кмітливого парубка, який більшість свого часу витрачає на розваги. Очевидно, він помилявся. Але мав рацію, припустивши, що Дікі вже почав нудьгувати і хтось негайно мав його розвеселити.

– А що нагорі? – запитав Том.

Нагорі не було нічого вартого уваги. У кутку над терасою розташовувалась кімната Дікі – майже без меблів, якась порожня й гола, з самим тільки ліжком, комодами і кріслом-гойдалкою, які, здавалося, загубилися у цій пустці та стояли кожен окремо, а ліжко було вузьким, трішки ширшим за односпальне. Три інших кімнати другого поверху були взагалі невмебльовані й необжиті. В одній із них були тільки купка дров і якісь обрізки полотен. У жодній із кімнат не було ознак присутності Мардж, зокрема й у спальні Дікі.

– Чи не хотів би ти якось поїхати разом зі мною до Неаполя? – запитав Том. – Дорогою сюди мені не випало можливості роздивитися місто.

– Згода, – відказав Дікі. – Ми з Мардж збираємось туди в суботу по обіді. Ми вечеряємо там ледь не кожної суботи, а тоді дозволяємо собі повернутись назад на таксі або наймаємо візника. Можеш приєднатися до нас.

– Я б хотів поїхати вдень або серед тижня, щоб побачити місто, – сказав Том, сподіваючись здихатися присутності Мардж у цій поїздці. – Чи ти весь день зайнятий малюванням?

– Та ні. У понеділок, середу й суботу о дванадцятій звідси до Неаполя вирушає автобус. Гадаю, ми могли б поїхати завтра, якщо хочеш.

– Залюбки, – погодився Том, хоча й не був достеменно впевнений, що Дікі не запросить іще й Мардж. – Мардж католичка? – поцікавився Том, коли вони спускалися сходами.

– Та ще й яка! Десь півроку тому її навернув один італієць, у якого вона вклепалась. Але ж він умів плескати язиком! Він провів тут кілька місяців, відпочивав після травми, яку отримав під час катання на лижах. А після втрати Едуардо Мардж утішає себе, поринувши в його релігію.

– А мені чомусь здавалося, що вона закохана в тебе.

– У мене? Що за нісенітниця!

Коли вони вийшли на терасу, страви вже стояли на столі. Там навіть було ще свіженьке печиво з маслом, що його спекла Мардж.

– Ти знав у Нью-Йорку Віка Сіммонса? – звернувся Том до Дікі.

Він володів мистецьким салоном, у якому збиралися нью-йоркські художники, письменники й танцівники, але Дікі не знав його. Том назвав йому ще двох-трох людей, однак знову безуспішно.

Том сподівався, що Мардж, випивши каву, піде, але вона залишилась. Коли дівчина на мить покинула терасу, Том сказав:

– Часом не хочеш повечеряти сьогодні в моєму готелі?

– Дякую за запрошення. О котрій?

– Може, о пів на восьму? Щоб мати час на кілька коктейлів перед вечерею. Зрештою, це за рахунок твого батька, – із посмішкою додав Том.

Дікі засміявся.

– Домовились, коктейлі та пляшечка хорошого вина. Мардж! – Дівчина якраз повернулася на терасу. – Сьогодні ми вечеряємо в «Мірамарі», нас пригощає мій татусь містер Грінліф!

Отже, Мардж теж вечеряла з ними, і Том не міг нічого з цим вдіяти. Як-не-як, за все платив батько Дікі.

Вечеря видалася непоганою, однак у присутності Мардж Том не міг говорити все, що хотів, і навіть не мав бажання сипати своїми звичними дотепами. Мардж була знайома з кількома відвідувачами ресторану й після вечері ґречно перепросила та з чашечкою кави пішла до іншого столика.

– Як довго плануєш залишатися? – запитав Дікі.

– Ну, принаймні ще тиждень, а може, й довше, – відказав Том.

– Справа в тому... – Вилиці Дікі злегка почервоніли. Вино суттєво покращило йому настрій. – Якщо надумаєш затриматися трохи довше, чом би тобі не перебратися до мене? Не бачу сенсу залишатися в готелі, хіба що тобі подобається тут мешкати.

– Щиро вдячний за пропозицію, – сказав Том.

– У кімнаті служниці, якої я тобі не показував, є ліжко. Ермелінда ночує в себе вдома. Упевнений, що ми знайдемо в домі ще якісь меблі для твоєї кімнати, якщо хочеш перебратися.

– Звісно ж, хочу. До речі, твій батько виділив мені шість сотень доларів на мої витрати і в мене ще залишилося близько п'яти сотень. Гадаю, нам обом не завадить трохи розважитись на ці гроші. Що скажеш?

– П'ять сотень! – вигукнув Дікі, наче ніколи в житті не бачив стільки грошей. – Та на них же можна придбати невелику автівку!

Том не мав чого додати до цієї ідеї. Він по-іншому уявляв собі розваги. Він хотів злітати до Парижа. Том помітив, що Мардж повертається до їхнього столика.

Наступного ранку він перебрався до Дікі.

Дікі з Ермеліндою поставили в одній із горішніх кімнат велику шафу й кілька стільців, а Дікі ще й почепив на стінах репродукції мозаїчних портретів із собору Святого Марка^[12]. Том допоміг Дікі занести нагору вузьке залізне ліжко, яке раніше стояло в кімнаті для служниці. Вони упоралися ще до полудня. В обох трохи паморочилося в голові від італійського вина, яке вони попивали за роботою.

– Ми все ще їдемо до Неаполя? – запитав Том.

– Аякже. – Дікі глянув на свій годинник. – Зараз лише чверть на дванадцятую. Ми ще встигнемо на автобус.

Вони прихопили з собою тільки куртки й Томову колекцію дорожніх чеків. Відтак дісталися до пошти, і якраз під'їхав автобус. Вони стояли біля дверцят і чекали, поки вийдуть пасажери. Раптом Дікі кинувся до одного з них, парубка з рудим волоссям, одягненого в яскраву спортивну сорочку. Той теж був американцем.

– Дікі!

– Фредді! – гукнув Дікі. – Що ти тут робиш?

– Приїхав навідати тебе! І сім'ю Чеккі. Я зупинюся у них на кілька днів.

– Пречудово! Я їду з другом до Неаполя. Томе? – Дікі жестом підкликав Тома й познайомив їх.

Американця звали Фредді Майлз. Він здався Томові потворним. Том ненавидів руде волосся, особливо такого морквяного відтінку, та ще й у поєднанні з блідою шкірою та веснянками. У Фредді були великі рудувато-карі очі, які, здавалося, постійно смикалися, а ще він начебто косив очима або ж навмисне не дивився на свого співрозмовника. До того ж Фредді був досить огрядний. Том відвернувся від нього, чекаючи, коли Дікі закінчить їхню розмову. Том бачив, що вони затримували автобус. Дікі та Фредді говорили про катання на лижах, домовлялися зустрітися у грудні в якомусь місті, про яке Том ніколи не чув.

– До другого числа в Кортіні^[13] нас збереться не менше п'ятнадцяти, – сказав Фредді. – Нічогенька компанія, гучні вечірки, як і минулого року! Три тижні, якщо нам вистачить грошей!

– Це якщо ми здужаємо! – відказав Дікі. – Ну, побачимось пізніше!

Том слідом за Дікі зайшов до автобуса. Усі місця були зайняті, тож їм довелося втиснутися поміж сухоребрим спітнілим чолов'ягою, від якого тхнуло, і двома старими селянками, від яких тхнуло ще гірше. На виїзді з містечка Дікі пригадав, що Мардж мала, як звично, прийти до нього на ланч, бо вчора вони припустили, що переїзд

Том зазаягнеться і їм доведеться відмінити поїздку до Неаполя. Дікі гукнув водієві, щоб той зупинився. Пронизливо скреготнувши гальмами, автобус різко спинився, аж усі стоячі пасажири ледь не попадали, а Дікі вистромив голову у вікно та крикнув:

– Джино! Джино!

Маленький хлопчик, що вештався обіч дороги, підбіг до автобуса та вхопив купюру вартістю сто лір, яку йому простягнув Дікі. Дікі щось сказав йому італійською, малий гукнув: «Subito, signor!»^[14] – і кинувся геть. Дікі подякував водієві, й автобус знову рушив.

– Я сказав йому, щоб передав Мардж, що ми повернемось сьогодні, але, мабуть, дуже пізно, – пояснив Дікі.

– Правильно.

Автобус висипав пасажирів на великій залюдненій площі Неаполя, де їх зусібіч оточили колісні візки з виноградом, інжиром, булочками й кавунами. Багатоголосо викрикували хлопчаки, пропонуючи їм придбати авторучки й механічні іграшки. Натовп розступився перед Дікі.

– Я знаю непогане місце, де ми можемо підобідати, – сказав він. – Справжня неаполітанська піцерія. Ти любиш піцу?

– Ще б пак.

Піцерія стояла на крутій і вузенькій вуличці, зовсім непридатній для автівок. Вхід було завішено довгими нитками, нанизаними намистинами, на кожному столику стояла карафка з вином, а загалом столиків було всього шість. Якраз підходяще місце, де можна сидіти годинами, попиваючи вино, й ніхто тебе не потурбує. Вони просиділи там до п'ятої, а тоді Дікі сказав, що час їм навідатись до Галереї^[15]. Дікі перепросив, що не встиг показати йому музей мистецтва, де виставлено оригінали картин да Вінчі та Ель Греко, але запевнив, що вони відвідають його іншим разом. Здебільшого Дікі говорив про Фредді Майлза, і ці балачки здавалися Тому такими ж нецікавими, як обличчя самого Фредді. Батько Фредді володів мережею готелів, а сам Фредді був драматургом – мабуть, удаваним, припустив Том, адже той написав усього дві п'єси й жодна з них не

дісталась Бродвею. Фредді мав будинок у Кань-сюр-Мер, і Дікі перед своєю поїздкою до Італії кілька тижнів провів у нього.

– Ось це я й люблю, – захоплено сказав Дікі, коли вони сиділи в одному з кафе Галереї, – сидіти за столиком і дивитись на людей, що проходять повз них. Це якимось чином змінює погляд на життя. Англосакси припустилися великої помилки, коли не захотіли спостерігати за людьми зі столика на узбіччі.

Том кивнув. Він уже це чув. Він очікував від Дікі чогось ґрунтовного й оригінального. Дікі був красенем зі своєрідною зовнішністю – видовжене обличчя з гарними рисами, жваві розумні очі, горда постава й манери, і байдуже, у що він одягнений. Зараз на ньому були старі зношені сандалі та бруднуваті білі штани, та він поважно говорив щось італійською офіціанту, який приніс їм каву, і тримався так, наче вся Галерея належала йому.

– Чао! – гукнув він хлопчині, що проходив повз них.

– Чао, Дікі!

– Він щосуботи обмінює дорожні чеки Мардж, – пояснив він Тому.

Гарно одягнений італієць привітав Дікі дружнім рукостисканням і сів до них за столик. Том прислухався до їхньої розмови італійською, подекуди вихоплюючи окремі слова. Він почав відчувати втому.

– Хочеш поїхати в Рим? – зненацька запитав Дікі.

– Авжеж, – відказав Том. – Зараз? – Він підвівся, шукаючи гроші, аби сплатити рахунки, які офіціант поклав під їхні чашки.

Італієць мав довгий сірий «кадилак» зі шторками на вікнах, гучним гудком і крикливим радіо, яке, здавалося, їм з Дікі подобалось перекрикувати. Десь за дві години вони дісталися передмість Рима. Том виструнчився, коли вони проїжджали Аппієвою дорогою^[16]. Італієць сказав, що обрав цю дорогу спеціально для Тома, адже він ніколи раніше її не бачив. Місцями дорога була вибоїстою. Італієць пояснив, що тут навмисне залишили оригінальну римську бруківку, аби люди могли побачити, якими були дороги в давнину. У сутінках поля, що простягалися ліворуч і праворуч, виглядали занехаяними, подумав Том, як і стародавнє кладовище, на

якому збереглося всього кілька надгробків. Італієць висадив їх посеред вулиці в Римі й похапцем попрощався.

– Він поспішає, – сказав Дікі. – Хоче встигнути на побачення з коханкою, бо об одинадцятій повертається її чоловік. А ось і концертний зал, який я шукав. Ходімо.

Вони придбали квитки на вечірній концерт. До його початку залишалася ще година, тож вони рушили до Via Veneto^[17], примостилися за вуличним столиком якогось кафе й замовили собі каву. Як помітив Том, Дікі не мав знайомих у Римі, принаймні серед тих, хто проходив повз них, а їхній столик минали сотні італійців та американців. Том майже нічого не второпав із концерту, хоча справді намагався. Дікі запропонував піти ще до його закінчення. Вони найняли візника й каталися містом від одного фонтана до іншого, через Форум і навколо Колізею. Зійшов місяць. Том усе ще не скинув із себе дрімоту, однак захват від перших у житті відвідин Рима додав йому жвавості. Обидва сиділи, відкинувшись на спинки сидінь, позакладали свої ноги в сандалях на коліна, і Тому, коли він глянув на Дікі, здалося, що він бачить власне відображення. Вони з Дікі були одного зросту і, ймовірно, важили теж однаково, хіба що Дікі був трішки важчим, та ще й носили купальні халати й сорочки (а може, й шкарпетки) одного розміру.

Дікі навіть сказав: «Дякую, містере Грінліф», коли Том розплачувався з візником. Це прозвучало досить дивно.

Після вечері близько першої ночі, випивши півтори пляшки вина, обидва добряче повеселіли. Вони плентались містом, співали, обійнявшись за плечі, а звернувши в темряву за рогом, ненароком наштовхнулися на дівчину та збили її з ніг. Допомогли їй підвестися, перепросили й запропонували провести її додому. Дівчина заперечувала, та вони наполягали, обступивши її з обох боків. Вона сказала, що мусить встигнути на якийсь там трамвай, але Дікі навіть не хотів про це чути. Він спіймав таксі. Вони з Томом добропорядно примостилися на відкидних сидіннях, схрестивши руки на грудях, наче два лакеї, і Дікі щось розповідав дівчині, смішив її. Том розумів

майже все, що говорив Дікі. На вузькій вуличці, що так нагадувала Неаполь, вони допомогли дівчині вийти з автівки, вона сказала: «Grazie tante!»^[18], потисла їм обом руки та зникла в чорному під'їзді.

– Ти це чув? – запитав Дікі. – Вона сказала, що ми найгрічніші американці з усіх, що вона зустрічала!

– Ти ж знаєш, що зробили б у такому випадку більшість паршивих американців – зґвалтували б її, – відказав Том.

– Так, де ж це ми? – протягнув Дікі, роззираючись навколо.

Жоден із них не мав ані найменшої гадки, де вони перебували. Вони пройшли кілька кварталів, але так і не зустріли бодай однієї знайомої місцини чи назви вулиці. Помочилися біля якоїсь темної стіни й рушили далі.

– Коли зійде сонце, ми зможемо побачити, куди забрели, – весело сказав Дікі. Він глянув на свій годинник. – До світанку залишилось кілька годин.

– Чудово.

– Зате ми провели додому гарненьку дівчину. Воно було варте того, хіба ні? – трохи затиноючись, запитав Дікі.

– Ще б пак. Я люблю дівчат, – озвався Том дещо невдоволеним тоном. – Але добре, що з нами сьогодні немає Мардж. А то б ми не змогли провести ту дівчину додому.

– Ой, навіть не знаю, – задумливо мовив Дікі, опустивши очі на свої хисткі ноги. – Мардж не...

– Я лише кажу, що в компанії Мардж ми б переймалися пошуком готелю. І зараз, імовірно, *сиділи б* у клятому готелі. І не змогли б побачити половину Рима!

– Твоя правда! – Дікі закинув руку йому на плече.

Дікі грубо термосив його за плече. Том спробував якось вивільнитися і схопив його за руку.

– Ді-кі! – Том розплющив очі й побачив перед собою обличчя поліцейського.

Том випростався і сів. Він був у парку. Уже світало. Дікі сидів на траві обіч нього та щось спокійно пояснював поліцейському італійською. Том намацав рукою стосик дорожніх чеків. Так, вони були в його кишені.

– Паспорт! – укотре гаркнув до них поліцейський, і Дікі знову взявся щось йому пояснювати.

Том добре знав, що говорив Дікі. Він розповідав, що вони обидва американці й не мають при собі паспортів, тому що вийшли на якусь часину, аби подивитись на зоряне небо. Том ледве стримував сміх. Злегка похитуючись, він підвівся й обтрусив одяг. Дікі теж був на ногах, і вони попрямували геть, хоча поліцейський і далі викрикував щось їм услід. Дікі озирнувся і щось відповів йому ввічливим тоном. Принаймні поліцейський не пішов за ними.

– Виглядаємо ми справді кепсько, – сказав Дікі.

Том кивнув. На штанах на коліні була довга проріха – напевне, він десь упав. Їхній одяг був пом'ятий, у зелених трав'яних плямах, запилужений і пропітнілий, хоча зараз обидва тремтіли від холоду. Вони зайшли до першого-ліпшого кафе, замовили лате й булочки, а також кілька порцій італійського бренді, яке, хоча й було огидним на смак, добряче їх зігріло. Відтак їм зробилося страшенно смішно. Вони ще були трохи захмелілі.

Перед одинадцятьою вони дісталися Неаполя – якраз вчасно, щоб спіймати автобус до Монджибелло. Їх тішила думка про те, як вони знову повернуться до Рима, вже в пристойному одязі, і відвідають усі музеї, яких не побачили цього разу. Та не менше їх тішила думка про те, що вже сьогодні по обіді вони ніжитимуться на сонечку на пляжі Монджибелло. Однак до пляжу вони так і не дісталися. У будинку Дікі вони прийняли душ, попадали на ліжка у своїх кімнатах і спали, доки Мардж не розбудила їх близько четвертої. Вона була сердитою, бо Дікі не повідомив її телеграмою, що залишиться ночувати в Римі.

– Не те, щоб я була проти твоєї ночівлі в Римі, просто я подумала, що ви в Неаполі, а там могло трапитися що завгодно.

– О-ой, – протягнув Дікі, презирнувшись із Томом. Він готував їм трьом «Криваву Мері».

Том же загадково мовчав. Він не збирався розповідати Мардж про їхні пригоди. Нехай собі уявляє що їй заманеться. Дікі не приховував, що вони чудово провели час. Том помітив, що вона окинула несхвальним поглядом його похмілля, неголене обличчя і напій, який він збирався випити. Щось таке було в очах Мардж, коли вона була серйозною, що додавало їй мудрості й років, навіть попри її простакуватий стиль одягу, розвіяне вітром волосся, та й узагалі її схожість на дівчину-скаута. Зараз вона скидалася на матір або старшу сестру – той традиційний жіночий несхвальний вираз, адресований легковажним забавам, що їх так любляють хлопчики й дорослі чоловіки. От уже ці чоловіки! А може, то були ревності? Здається, вона помітила, що за один день у Тома з Дікі (можливо, тому, що він теж чоловік) зав'язалася тісна дружба, а їй самій ніколи не мати таких стосунків із Дікі, байдуже, чи кохає він її, чи ні, а він її не кохав. Утім, за кілька хвилин вона розслабилась і той її особливий погляд кудись зник. Дікі вийшов з тераси, залишивши його з Мардж. Том запитав про книжку, яку вона писала. То була книжка про Монджибелло, пояснила дівчина, вона містила її власні фотографії. Вона розповіла, що родом з Огайо, і показала йому світлину свого сімейного будинку, яку завжди носила в гаманці. То був звичайнісінький обшитий дошками будинок, але для неї то був дім, з посмішкою додала Мардж. Деякі слова вона вимовляла своєрідно, і ця вимова смішила Тома. Та здебільшого він вважав її вимову й лексику жахливими. Утім, він намагався бути з нею особливо поштивим. Він відчував, що це буде йому тільки на користь. Том провів її до брами, вони по-дружньому попрощалися, але жоден не завів розмову про те, щоб десь зустрітися увечері або наступного дня. Без сумніву, Мардж трохи сердилась на Дікі.

10

Три чи чотири дні вони майже не бачилися з Мардж, хіба що на пляжі, та було видно, що дівчина трималася з ними стримано й навіть прохолодно. Вона посміхалася й теревенила, як завжди, може, й більше, однак стала надміру ввічливою, ніби хотіла приховати цю перемену у своєму ставленні. Том помітив, що Дікі занепокоївся, та, очевидно, не надто сильно, аби поговорити з Мардж сам на сам, бо відколи Том перебрався до нього, Дікі жодного разу не залишався наодинці. Том завжди був поряд.

Врешті Том, аби показати, що він теж помітив перемену в поведінці Мардж, сказав Дікі, що йому здається, ніби дівчина поводить ся якимось дивно.

– Ой, у неї трапляються такі зміни настрою, – відказав Дікі. – Може, в неї налагодилося з роботою. Вона не любить ні з ким бачитися, коли порине з головою у свою роботу.

Стосунки Дікі та Мардж виявилися якраз такими, як Том і припускав від самого початку. Мардж проявляла до Дікі більше почуттів, ніж він до неї.

Хоч як би там було, Том робив усе для того, щоб Дікі не нудьгував. У нього наготові було безліч смішних історій про людей, яких він знав у Нью-Йорку – деякі з тих оповідок були правдиві, деякі він вигидав. Вони щодня виходили в море на вітрильнику Дікі. Про від'їзд Тома вони більше не говорили. Мабуть, Дікі була до вподоби його компанія. Том намагався не набридати Дікі, коли той малював, але був готовий кинути все, щоб піти з ним на прогулянку чи вийти в море або просто посидіти й побалакати. До того ж Дікі дуже втішився, що Том так серйозно поставився до вивчення італійської. Том щодня проводив кілька годин за посібниками з граматики та розмовниками.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

ПАТРИЦІЯ ГАЙСМІТ

ТАЛАНОВИТИЙ МІСТЕР РІПЛІ

Примітки

1

«Хлопчик у блакитному» – портрет англійського живописця Томаса Гейнсборо, написаний 1770 року. Для портрета художникові позував 18-річний Джонатан Баттел, якого художник зумисно одягнув в аристократичний костюм блакитного кольору.

[Повернутися](#)

2

Комінгс – конструкція зі сталевих листів або дерев'яних брусів, що обрамлює виріз у палубі.

[Повернутися](#)

3

Планшир – горизонтальний дерев'яний брус або сталевий профіль у верхній частині борта судна.

[Повернутися](#)

4

Кільсон – довгий брус, який кладуть поверх кіля всередині судна.

[Повернутися](#)

5

Гостра скула – найкрутіший вигин борту, що переходить у носову або кормову частину.

[Повернутися](#)

6

«Ассошіейтед Прес» – одне з найбільших у світі й найбільше інформаційне агентство у США, всесвітня новинна мережа.

[Повернутися](#)

7

Постійно ліворуч, ліворуч! (*it.*)

[Повернутися](#)

8

Дякую (*it.*).

[Повернутися](#)

9

«Піпістрелло» – «кажан» (*it.*).

[Повернутися](#)

10

Фут – британська та американська міра довжини, приблизно дорівнює 30,5 см.

[Повернутися](#)

11

За відсутності кращої альтернативи (*фр.*).

[Повернутися](#)

12

Собор Святого Марка – головний собор Венеції, розташований на площі Святого Марка поряд із Палацом дожів.

[Повернутися](#)

13

Кортіна д'Ампеццо – італійське місто, відомий гірськолижний курорт у Доломітових Альпах.

[Повернутися](#)

14

Миттю, синьйоре (*ит.*).

[Повернутися](#)

15

Галерея Умберто I – великий торговельний пасаж зі скляним дахом, розташований навпроти оперного театру Сан-Карло.

[Повернутися](#)

16

Аппієва дорога – найважливіша з античних доріг Стародавнього Риму, прокладена 312 р. до н. е. за часів цензора Аппія Клавдія Цека. Через неї було налагоджено сполучення Риму з Грецією, Єгиптом і Малою Азією. Уздовж Аппієвої дороги розташовано гробниці й вілли республіканського та імперського періоду, християнські та юдейські катакомби, середньовічні башти й укріплення, ренесансні та барокові будівлі.

[Повернутися](#)

17

Віа Вітторіо-Венето – одна з найвідоміших вулиць у Римі. Свою назву дістала після битви при Вітторіо-Венето. Сьогодні там розташовані кілька найкращих готелів Рима.

[Повернутися](#)

18

Дуже дякую! (*it.*)

[Повернутися](#)